

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1946

UTGIVEN

AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BENGT HILDEBRAND

ÅRG. 44

HÄFTE 4

Kring häradsdomaren.

En diskussion.

I professor J. E. Almquists arbete, Domsagor och häradshövdingar i Stockholms och Uppsala län, vilket utgivits som häfte 2—3 av PHT 1946, kommenteras på s. 48 ett fastebrev från nuvarande Sotholms härad av 1458. I anledning av att en av brevet utfärdare är betecknad som domare i häradet, uttalar Almquist: »Huruvida denne domare varit häradshövdingens ordinarie vikarie i enlighet med terminologien i den yngre landslagen eller blott ett språkrör för häradsnämnden såsom senare blev fallet låter sig ej utan vidare avgöra.» Efter orden »såsom senare blev fallet» har Almquist inskjutit följande not:

»Se härom närmare J. E. A l m q u i s t, Häradsdomaren (Svensk Juristtidning 1945), s. 695 ff. Det sagda gäller dock blott för lagsagorna kring Mälaren. S. P e t r é n, som i samma årgång av tidskriften förfäktat en motsatt uppfattning, har där gjort sig skyldig till en feltolkning av sina källor, vilket lätt kan påvisas med stöd av domboksmaterialet.»

Denna not ger anledning att fråga, vad »det sagda» är som enligt Almquist gäller blott för lagsagorna kring Mälaren. Inpassningen av noten i texten har skett på ett sådant ställe, att »det sagda» efter orden måste syfta på vad Almquist uttalat om att domaren senare blev blott ett språkrör för häradsnämnden. Detta skulle alltså gälla blott för lagsagorna kring Mälaren. Jag skulle ha förfäktat en motsatt uppfattning och därvid gjort mig skyldig till en feltolkning av mina källor, vilket lätt skulle kunna påvisas med stöd av domboksmaterialet.

En sådan åsikt, som Almquist här tillskriver mig, har jag likväl aldrig givit uttryck åt. Emellertid är det tydligt, att Almquists not på något sätt hänför sig till en av mig i Svensk Juristtidning 1945 s. 839 publicerad uppsats, Häradsnämnden vid storhetstidens början. Den Almquistiska notens dunkla avfattning gör det dock icke möjligt att förstå, vad det är i denna uppsats som han finner oriktigt.

Själv har jag under senare år i olika sammanhang haft anledning att i Svensk Juristtidning till granskning upptaga delar av Almquists rättshistoriska författarskap, mot vilket jag funnit allvarliga anmärkningar böra framställas. Jag har därvid varje gång

varit angelägen att redovisa de saksål, på grund av vilka jag ansett Almquists forskningsmetoder och resultat icke vara godtagbara. Almquist har föredragit att icke bemöta mig i Svensk Juristtidning, vartill han haft god tid. Han har i stället valt att i en annan tidskrift med annan läsekrets och utan framläggande av någon bevisföring i helt allmänna ordalag uttala sig nedsättande om något som jag skrivit.

På grund härav finner jag mig föranlåten att i PHT efterlysa Almquists svar på följande två frågor:

1. Beträffande vilka av mina källor anser Almquist, att jag gjort mig skyldig till feltolkning, och vari består denna?

2. Med stöd av vilket domboksmaterial kan den åsyftade feltolkningen lätt påvisas?

Stockholm den 15 januari 1947.

Sture Petré.

Assessor Petré har i Svensk Juristtidning 1945, s. 861 påstått, att häradsdomartiteln som benämning på den främste i nämnden förekommit även i andra landskap än Mälarlandskapen *»åtminstone så tidigt som i början av 1600-talet»*. De av mig här kursiverade orden synas giva vid handen, att det enligt Petrés uppfattning i själva verket skulle hava kunnat ske långt tidigare. Härigenom bibringas i varje fall en läsare lätt den misstanken, att min i samma tidskrift framlagda teori om häradsdomarinstitutionens ursprungliga begränsning till Mälarlandskapen vilar på osäker grund. Jag har därför haft anledning att i PHT 1946, h. 3, s. 48, där problemet flyktigt berördes, framhålla, att det istället var Petrés kritik, som byggde på lösan sand, ehuru utrymmet då ej tillät mig att närmare motivera min ståndpunkt. Det erbjuder dock ej någon större svårighet att med ledning av de uppgifter jag tidigare lämnat upptäcka vilka källor, som jag ansett vara feltolkade, rörande vilket spörsmål Petré här ovan önskar besked (fråga n:o 1). Det måste sålunda tydligen röra sig om de två belägg, på vilka han stött sin framförda kritik. Det ena utgöres av en viss frågepunkt från 1640. Däri förekommande yttrande utgör intet som helst stöd för Petrés påstående. Däremot är det ett uttryck för det förhållandet, att frågepunktens tre av Petré namngivna författare — i likhet med författaren till det ro-sengrenska lagförslaget (TingmB 2) från 1600-talets första decennium, vari häradsdomartiteln även förekommer — hämtat sin judiciella erfarenhet från Mälarlandskapen. En av författarna till frågepunkten

hade till yttermera visso tjänstgjort som underlagman i Uppland och dessutom varit förordnad som häradshövding i Svartlösa härad (Sthlms län).

Det andra belägget är ett uttalande av den småländske studenten i Uppsala Andreas Zotræus i en inlaga till Svea hovrätt 1630, vari denne gör gällande, att hans fader 1601 blivit dräpt av en person, som sedermera (*ej* 1630, såsom Petrén s. 853 oriktigt uppger) blivit häradsdomare i Västbo. Jämföres uttalandet med de olika notiser om dråparen, som förekomma i Västbo härads renoverade domböcker 1615—35, blir det fullt klart, att studenten i inlagan måste hava antingen begagnat uttrycket häradsdomare (jfr annan inlaga i samma mål, där Zotræus i stället benämner samme person »domare i häradsnämnd») som synonym för vanlig nämndeman — även en sådan var ju domare, enär han avlagt domared — eller också möjligen med stöd av sina i Uppsala förvärvade juridiska kunskaper vid tillfället använt en för hemorten främmande terminologi. Mot det sistnämnda alternativet talar dock i viss mån den omständigheten, att icke ens under den tid studenten själv verkade som lagläsare i Västbo i varje fall *ej* före 1650 någon antydning finnes i häradets domböcker om att den främste i nämnden skulle hava kallats för häradsdomare. Jämför i detta avseende t. ex. de av N. Edling utgivna uppländska häradsstingsdomböckerna, där motsvarande domartitel förekommer i så gott som varje tingsprotokoll. — Härmed har jag besvarat även frågan n:o 2 i ovanstående öppna brev.

Tilläggas må, att av olika domböcker tydligt framgår, hur häradsdomartiteln successivt infördes i Götaland under loppet av 1600-talets senare hälft och på sina håll t. o. m. först långt efter denna tid. Detta skedde alltså i stort sett sedan begreppet häradsdomare »nedsjunkit till att bliva ett skal utan kärna», såsom jag uttryckt saken i min av Petrén kritiserade artikel om »Häradsdomaren» i Svensk Juristtidning 1945, s. 701.

Djursholm den 15 mars 1947.

J. E. Almquist.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att prof. Almquist förmått lyfta på slöjan och tillkännagiva, att han med sin not avsåg att säga något annat än vad där står om att häradsdomaren blott inom lagsagorna kring Mälaren nedsjunkit till att bliva ett språkrör för nämnden. Jag kan nu ingå på ett bemötande av Almquist.

Utgångspunkt för den diskussion, som Almquist genom sin not

överfört från Svensk Juristtidning till PHT, är en av Almquist i förstnämnda tidskrift 1945 publicerad uppsats om häradsdomaren. Omedelbart efter att ha citerat ett ställe i A b r a h a m s s o n s landslagskommentar av 1726 låter Almquist sin uppsats sluta med följande sammanfattande uttalande om häradsdomarinstitutionens utveckling: »Trots den signifikativa titeln hade begreppet alltså redan under landslagens tid nedsjunkit till att bli ett skal utan kärna. Icke desto mindre infördes titeln först då i Götaland och övriga delar av riket med undantag endast för mälardelarna, i vilka häradsdomaren, som framgått av den föregående utredningen, kunde åberopa stödet av en förnämlig rättstradition.»

Genom den överraskande metaforen, att *begreppet* häradsdomare nedsjunkit till att bli ett skal utan kärna, har Almquist synbarligen velat säga, att häradsdomaren kommit att icke längre intaga någon särställning i förhållande till nämndens övriga ledamöter. Detta stadium skulle ha inträtt någon gång under landslagens tid, och först sedan så skett (»icke desto mindre») skulle häradsdomartiteln ha införts även på andra håll än i Mälardelarna. Den närmare tidpunkten härför anger Almquist icke, men citatet från Abrahamsson tyder på att det rör sig om den allra sista delen av landslagens giltighetstid.

Det är mot denna framställning, jag framfört kritik i min uppsats om häradsnämnden. Jag har nämligen ansett mig kunna konstatera, dels att häradsdomartiteln även i andra län än Mälardelarna täckt en realitet, och dels att i dessa andra län häradsdomare förekommit tidigare än vad Almquist synes antaga.¹ Det nya inlägget från Almquist ger mig anledning att i båda de angivna hänseendena återkomma med ytterligare motivering för min ståndpunkt.

I det förra hänseendet vill jag inskränka mig till att återge en belysande anteckning i domboken från ett tingssammanträde i Vedens härad i Västergötland den 26 januari 1654.² Det heter där:

»Näst förordnades Oluf i Järstorp till häradsdomare efter det 2 Cap. i Tingmb. och å sin förr gjorde ed. Därmed gavs honom för sittande rätten i allmogens närvaro nyckelen till häradskistan, härads insegle och förledne 1653 års saköreslängd att uppbära vad därpå antecknat var, där redo före göra nästa ting, sedan längden i häradskistan förvara till rättelse, och så år ifrån år det efterkomma. Där-

¹ Härmed är utsagt vad diskussionen bör röra sig om. Att benämningen domare kan beläggas tidigare i Svealand än i Götaland är icke någon originell upptäckt och har av ingen bestritts.

² Vedens härads dombok, Landsarkivet i Göteborg.

före han var femte penning av härads sakören årlig hava skall för mödo sin.»

Härur framgår tydligt vilka uppgifter häradsdomaren hade. Den främsta av dessa var att omhänderhava häradssigillet, utan vilket — som jag i min uppsats närmare sökt påvisa — några giltiga domar icke kunde givas vid häradstinget. Att såsom Almquist här tala om häradsdomartiteln som ett skal utan kärna är icke på sin plats.¹

Vad därefter angår frågan om när häradsdomare börja förekomma på andra håll än i Mälarlandskapen, framgår till en början av Almquists egen framställning i hans förutnämnda uppsats att häradsdomare under 1500-talet funnos exempelvis även i det till Mälaren icke gränsande landskapet Närke. Vidare skulle här kunna framhållas, att i en fullmakt 1619² för två personer att rannsaka efter Älvsborgs lösen i »Norre Finland med begge Satekunden, Pijke och Halliko häderer» föreskrives, att vid rannsakingen skola tillstädeskomma »läns- och fjärdingsmän och de tolv i nämnden med allan allmogen, ingen undantaget varken domare, ryttere eller knekter, skatte-, krono- eller frälsebönder, torpare eller nybyggare, husmän och huskvinnor».

I flera ungefär samtida handlingar rörande Åland, i vilket landskap tingslagen utgjordes av socknar i st. f. härad, omtalas »domare» eller »sockendomare». Exempelvis omnämnas i en fullmakt från 1628 avseende en jordrevning på Åland »länsmännerne, socknedomaren och tvenne av nämnden i varje socken».³

För att därefter omedelbart övergå till det fall från Västbo härad i Småland, som jag tidigare framdragit och varom Almquist nu uttalat sig, vill jag först återopa ett ställe i en hovrättsinläga från 1630,⁴ varest Andreas Zothräus med syftning på sin faders baneman

¹ Almquists bristande förtrogenhet med häradsdomarens uppgifter såväl i det förflutna som i nutiden har kommit honom att i sin uppsats påyrka titelns avskaffande. Tanken har avvisats av en sällsynt enhällig jurist- och tidningsopinion. I huvudstadspressen betecknades förslaget som kläfingrighet och i flera landsortstidningar blev det föremål för än mindre smickrande omdömen. Det har senast utdömts av B. E k e b e r g i intervjuuttalanden i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter den 24 december 1946.

² Fullmakt 14/8 1619 för Karl Gilliusson och Henrik Samson, Riksregistraturet. Vid en jämförelse med motsvarande fullmakter för andra landsdelar verkar det icke som om denna fullmakt upprättats efter något formulär, tillkommet för Mälarlandskapen.

³ Se meddelande av K. R. M e l a n d e r i Historiallinen Arkisto X (1889) s. 431 ff.

⁴ I Svea hovrätts liber causarum nr 61: 6. Akterna i detta mål äro överhuvudtaget av stort rättshistoriskt intresse. Jag hoppas snart kunna i annat sammanhang publicera en studie över dem.

skriver: » — — — efter han är nu satt till häradsdomare där i Västbo.» Av uttryckssättet synes framgå, att mannen kort före inlagans avfattande utsetts till häradsdomare, även om detta icke behöver ha skett just samma år. I en ny inlaga 1631 klagar Zothræus över, att »en sådan skall vara uppsatt till häradsdomare i Västbo härads nämnd», och längre fram i denna senare inlaga frågar Zothræus hovrätten, huruvida en sådan man verkligen »må häradsdomare eller uti häradsnämnd sitta». Särskilt de sista båda formuleringarna giva ju tydligt vid handen, att fråga är om en häradsdomare, som är ledamot av nämnden men har en särpräglad funktion i förhållande till de andra nämndemännen. Almquists hypotes, att Zothræus begagnat uttrycket häradsdomare som synonym för vanlig nämndeman, måste därför avvisas. Icke heller övertygar Almquists andra tolkningsförsök, enligt vilket Zothræus »med stöd av sina i Uppsala förvärfvade juridiska kunskaper vid tillfället använt en för hemorten främmande terminologi». En terminologi måste ju appliceras på någonting. Om Zothræus skulle ha hämtat beteckningen häradsdomare från Uppsala, bör det sålunda ha skett för att utmärka en person, vars funktioner motsvarade den uppländske häradsdomarens. Almquists nu ifrågavarande hypotes förutsätter alltså tillvaron i Västbo av en sådan funktionär. Om Almquist vill hävda, att denne icke rätteligen fått heta häradsdomare, hade Almquist bort omtala hur han enligt Almquists förmenande i stället varit att beteckna.

Att ordet häradsdomare icke förekommer i de av Almquist åberopade domböckerna från Västbo är intet avgörande bevis för att institutionen där skulle ha varit okänd. Även i många uppländska domböcker förekommer det, att i ingressen till tingsprotokollen beteckningen häradsdomare icke är utsatt vid namnet på den främste i nämnden, ehuru denne otvivelaktigt benämndes så. Icke heller omnämna våra domböcker från nu ifrågavarande tider annat än en ringa del av de många val av nämndemän och häradsdomare som förekommit.

I nu förevarande fall kan likväl en viss ledning hämtas från domböckerna. Av de i Vadstena landsarkiv förvarade domböckerna från Västbo härad framgår nämligen att, medan vid ett tingssammanträde den 9 juli 1629 såsom första namn i nämnden antecknats Bengt Erlandsson i Fällinge och såsom tredje namn Måns Bock i Lövås, från och med påföljande ting den 17 september 1629 Måns Bock står som första namn och Bengt Erlandsson som ett av de följande. Måns Bock var den man, som dräpt Andreas Zothræus fader. Det var vid denna tid liksom senare bruk, att den som satt

främst i nämnden också skrevs först i domboken. Det förhållandet att Måns Bock enligt domboken ryckt upp till den främsta platsen i nämnden den 17 september 1629 stämmer ju rätt väl med Zothræus uppgift 1630, att Måns Bock »är nu satt till häradsdomare». Ordningen mellan nämndemännen framgår även av de renoverade domböckerna. Att Almquist beropar sig på dem utan att gå in på denna sida av saken, är anmärkningsvärt.

Jag kommer därefter till vad Almquist benämner »en viss frågepunkt från 1640». Härmed avses det i form av frågepunkter uppställda betänkande, som vid riksdagen 1640 förelades en delegation från rikets alla hovrätter utom den i Dorpat. Såväl i en av frågepunkterna som i hovrättsledamöternas svar därpå förutsattes, att i spetsen för häradsnämnden står en domare. Almquist gör sig skyldig till en otilllätlig förenkling av utgångsläget för den fortsatta diskussionen genom att förtiga, att jag förutom frågepunkten åberopat även det utförliga svaret. Även om frågepunktens tre författare, på sätt Almquist uppger, skulle ha »hämtat sin judiciella erfarenhet från Mälarlandskapen»,¹ utgör likväl det förhållandet, att bakom svaret stå representanter för alla hovrätterna, ett stöd för antagandet, att häradsdomarinstitutionen vid denna tid vunnit utbredning även på andra håll än i Mälarlandskapen. Som ett exempel på mera direkta vittnesbörd härom vill jag begagna tillfället att anföra Göta hovrätts protokoll för den 27 maj 1639, varest antecknats ett beslut att tillskriva underlagmannen Laurentius Geringius »att han intet haver att skaffa med häradssegnete, utan när häradsnämnd är med i rätten, då skall domaren försegla med dess signete».

Överhuvudtaget synes det vara anledning att varna för en i Almquists författarskap genomgående tendens att, såsom här, med utgångspunkt från enstaka personhistoriska smånotiser och under bortseende från de stora sammanhangen draga alltför vittgående slutsatser om rättsliga och historiska företeelser. Även det i PHT publicerade arbetet om uppländska häradshövdingar, vartill denna lilla diskussion är ett efterspel, erbjuder dystra exempel härpå. Så-

¹ Riktigheten av detta kategoriskt hållna uttalande torde f. ö. kunna sättas i fråga. Sålunda hade exempelvis Erik Geete, som Almquist särskilt utpekar, även under några år varit assessor i Göta hovrätt. Icke heller om författaren till det Rosengrenska lagförslaget lämnar Almquist en korrekt uppgift. Ture Rosengren var herre till Grensholm i Östergötland och en del år ståthållare i detta landskap. Han har bevistat många östgötska häradssting, vilket framgår av domböcker i Vadstena landsarkiv.

Det må i detta sammanhang framhållas, att jag i min uppsats om häradsnämnden beriktigat av Almquist tidigare lämnade uppgifter om sammansättningen av 1640 års hovrättsdelegation, vilka enligt min mening vittnade om anmärkningsvärd brist på orientering i källmaterialet. Då Almquist nu med tystnad förbigår denna punkt, får han därmed anses ha underkastat sig korrigeringen.

lunda ha vissa genealogiska data, som Almquist fastnat för, i förening med hans obekantskap med äldre jordrättsliga förhållanden kommit honom att på sid. 69 f. förblanda försäljning av jord med utövande av dömande funktioner¹ och i anslutning härtill på sid. 100 uppföra en viss Gjurd i Körlinge som »underhärads hövding i Ulleråker 1490». Med en konsekvent tillämpning av denna metod skulle Almquist ha kunnat i sina förteckningar uppföra alla säljare av jord såsom härads hövdingar.

Hänsyn till utrymmet hindrar mig att här införa ytterligare material i diskussionen, ehuru ämnet i och för sig skulle inbjuda därtill. Jag överlämnar emellertid lugnt åt PHT:s läsare att avgöra, under vems konstruktioner den av Almquist omtalade lösa sanden är att söka.

Stockholm den 20 april 1947.

Sture Petré.

Redaktionen får härmed förklara diskussionen i denna fråga avslutad i Personhistorisk tidskrift.

Beriktigande.

På grund av felaktiga informationer och en därav föranledd felidentifikation har jag i efterskriften till min Gustaf IV Adolf-biografi uppgivit, att den av mig på ett flertal ställen citerade direktören J. L. Silfving vore avliden. Enär det visat sig, att nämnde direktör J. L. Silfving, som hopbragt av mig använda och i Riksarkivet deponerade samlingar om Gustaf IV Adolfs liv i landsflykten, är identisk med direktören J. Silfving, numera industrichef i Stockholm, ber, jag att på detta sätt få rätta det misstag, som jag sålunda gjort mig skyldig till, och uttalar samtidigt mitt beklagande.

Lund den 18 april 1947.

Sten Carlsson.

¹ Se härom närmare min recension av Almquists arbete i Historisk tidskrift 1947 s. 106.

Recensioner och meddelanden.

Det biografiska nationalverket.

Svenskt biografiskt lexikon, under inseeende av K. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien utgivet av Samfundet för Svenskt biografiskt lexikons utgivande genom BENGT HILDEBRAND. Elfte bandet: de la Grange—Ebersköld. Sthlm, Albert Bonnier, 1945, 780 + 10 s. Häft. kr 35 (i bokhandeln; för ledamöter i ovannämnda samfund kr 30).

»Man fasar, om man tänker sig in i verkets omfång och överväger svårigheterna.» Orden äro Leopold von Rankes; han yttrade sig så, när han i slutet av 1860-talet föreslog den historiska kommissionen vid Vetenskapsakademien i München att utge ett tyskt biografiskt lexikon, som alltigenom skulle vara av strängt vetenskaplig karaktär men samtidigt tillgodose en kulturellt intresserad allmänhets berättigade krav på en i möjligaste mån underhållande läsning. Trots betänkligheterna tvekade han inte att anbefalla igångsättandet av det väldiga företaget, om vars utomordentliga betydelse både från historievetenskapens och från den nationella kulturens synpunkt han på goda grunder var livligt övertygad. Resultatet blev »Allgemeine deutsche Biographie», som med femtiosex band äntligen fullbordades år 1912.

Det djärva beslut, varom för Tysklands del en krets av grånade historieforskare under Rankes presidium enade sig 1868, fick efter nära ett halvsekel en motsvarighet i Sverige. Men här var det inte någon officiell myndighet, som uppgjorde planen och organiserade verkställigheten. Det var i stället en enskild, ännu helt ung vetenskapsman, som drog upp riktlinjerna och själv även åtog sig den redaktionella ledningen. Sättet, varpå han planlade det stora verket och sedan i bortåt två årtionden omhänderhade dess genomförande, kan inte nog högt vitsordas. Artiklarna, av vilka ett betydande antal föll på redaktörens egen lott, voro i regel självständiga forskningsprodukter, och dels härigenom, dels genom den omsorgsfulla källredogörelsen och den lika noggranna bibliografiska apparaten, som i viss mån formar sig till ett svenskt författarlexikon, blev verket inte blott i sig själv värdefullt utan över huvud en drivkraft i det vetenskapliga arbetet långt utöver sitt egentliga syftemål. När en gång den svenska historieforskningens utveckling under vårt århundrade kommer att skärskådas med de möjligheter till retrospektiv bedömning, som äro eftervärlden förbehållna, skall man otvivelaktigt kunna fastslå, att det av BERTIL BOËTHIUS tagna initiativet varit ett huvudmoment i denna utveckling.

I sin egenskap av redaktör lyckades Boëthius bemästra alla de svårigheter, som voro betingade av själva uppgiftens art och omfattning. Blott på ett område, det ekonomiska, blevo hindren till sist övermäktiga. Det bokförlag, som generöst hade ställt sig bakom det kostsamma företaget, ansåg sig omsider urständsat att därmed fortfara. Följden var,

att lexikonet år 1931 måste nedläggas med den stora släktartikeln De la Gardie, som avslutade tionde bandet.

Det har sagts, att det missöde, som sålunda drabbade Svenskt biografiskt lexikon, »överallt på fackmannahåll betraktades som en nationell kulturolycka» (Personhistorisk tidskrift 1939—1940, s. 191). Och häri ligger ingen överdrift. Bl. a. i universitetsundervisningen, i all synnerhet vid de historiska seminariernas övningar, hade lexikonet kommit att bli till oskattbar nytta inte blott som ett pålitligt repertorium för rent faktisk kunskap utan också som forskningsincitament och metodiskt hjälpmedel. Men även i vidare kretsar hade man anledning beklaga, att detta monumentala, mönstergillt redigerade verk inte syntes kunna fullföljas. Så mycket mera glädjande var det, att efter några års förlopp planer bragtes till mognad, som avsågo att skapa förutsättningar för arbetets återupptagande. Den svenska humanistiska forskningens vördade »Altmeister», professor Henrik Schück, gjorde härvid en avgörande insats. Vid underhandlingar med honom erbjöd sig firman Albert Bonnier att beträffande den tilltänkta fortsättningen av lexikonet själv svara för tryckningskostnaderna. På denna grundval bildades 1936 ett särskilt samfund med uppgift att i övrigt ekonomisera företaget, varefter nödortfoga anslag för redigeringen utverkades dels av statsmedel, dels ur Humanistiska fonden. Som redaktör lyckades man förvärva numera docenten BENGT HILDEBRAND, som i slutet av år 1937 tillträdde befattningen.

Yttre förhållanden, länge obetvingliga, vållade dock, att lexikonets sålunda planerade nya svit fördröjdes. Numera riksarkivarien Boëthius hade på sin tid av ett världskrigs följdverkningar blivit nödsakad att i hela fyra år uppskjuta tryckningen av förstlingshäftet i den stora publikation han startat. Analoga, blott ännu mer vidriga voro de öden, som med det andra världskrigets utbrottmötte lexikonets fortsättning i dess begynnelseked. Först under 1942 kunde docenten Hildebrand utsända två häften av det elfte bandet i serien, det första han hade att redigera, och även därefter stodo krigstidens onormala arbetsvillkor på många sätt hindrande i vägen. Det dröjde alltså till slutet av år 1945, innan detta elfte band förelåg komplett. Sedermera (1946) har även ett häfte av band 12 utkommit, medan ytterligare ett är under tryckning och ett under ombrytning. Här skola vi dock endast granska den redan färdigställda volymen.

Till en början kan då med tillfredsställelse antecknas, att redigeringsprinciperna i stort sett äro desamma som i de föregående tio banden. En vid viss tidpunkt (1936—1937) dryftad tanke, att man i utgivningstaktens intresse borde överge den fortlöpande alfabetiska artikel-följden, fick lyckligtvis så gott som genast förfalla. Snabbheten, hur eftersträfvansvärd den än måste vara, är dock inte det väsentligaste i ett verk, som under alla omständigheter kommer att ta mer än en mans-ålder i anspråk. Huvudsaken är innehållets kvalitet och överskådlighet. Den enda principiella avvikelse av betydenhet, som det återupptagna lexikonet företer i jämförelse med den äldre sviten, består däri, att biografier över levande personer helt äro slojade. Om det välbetänkta i denna förändring kan man ha olika meningar, men den bör utan tvivel

underlätta och i viss mån påskynda redaktionsarbetet. I övrigt har utrymmet något beskuren för de upptagna artiklarna, vilkas proportioner nästan undantagslöst äro väl avvägda; förkortningarna synas i regel ha skett utan att bidragens halt därpå blivit lidande. Ett förhandsmeddelande av den nye redaktören (Personhistorisk tidskrift, anf. årg., s. 195), att framställningen med hänsyn till den något trängre ramen inte kunde väntas bli lika innehållsrik som i de av Boëthius utgivna delarna, jävas av verkligheten, sådan denna ter sig i nu fullbordade volym av lexikonets fortsättning.

Över huvud står denna elfte del på samma höga nivå som föregångarna. I varje lexikaliskt arbete kan ett granntyckt öga lätt uppdaga ojämnheter. Sådana ge sig emellanåt till känna även här. I något enstaka fall händer det, att en insänd artikel lider av oklarhet i formuleringen eller av uppenbara förbiseenden i sak. Ett antal korrekturfel, meningsstörande eller eljest förbryllande, kan också påvisas (s. 110, 174, 492, 644, 682, 774; möjligen även s. 259 överst). Men allt detta är småsaker, som icke påverka helhetsintrycket. Inte minst erkännansvärd är den synnerliga omsorg, varmed redaktionen städse låtit sig angeläget vara att utskifta biografierna mellan författare med speciell sakkunskap i det behandlade ämnet.

Av alla dessa sakkunniga bidragsgivare har redaktören själv varit den flitigaste. Drygt sjuttio artiklar, tillsammans motsvarande ungefär en femtedel av volymens totala omfång, äro av honom signerade; åtskilliga visserligen därjämte av annan eller andra författare. Docenten Hildebrands genealogiska och lärdomshistoriska expertis, understödd av hans allmänt personhistoriska kringsynthet, har i det hela kommit verket till godo, och de många av honom ensam skrivna artiklarna bestå till mycket väsentlig del i släkthistoriker och i biografier över lärda idrotters idkare. Men därutöver visar han sig väl hemmastadd i andra materier av de mest skilda slag, och hans minnesteckningar omspänna så gott som alla skeden i svensk historia. Särskilt intresseväckande på grund av de nya upplysningar den innehåller är biografien över den på sin tid i svenska utrikesdepartementet anställde norrmannen Thor von Ditten, som under åren närmast före unionsupplösningen 1905 spelade en så observerad roll i de svensk-norska mellanhavandena. Eljest är det bland utgivarens egna bidrag kanske mest de gedigna artiklarna om medeltida personligheter och ätter, som tilldraga sig uppmärksamheten.

En av de sistberörda artiklarna, om den store drotsen Bo Jonssons efterleverska Margareta Dume, bör av viss anledning något kommenteras. Den avviker nämligen starkt från en senare framlagd studie i ämnet, av V. A. Nordman (Hist. tidskr. 1946, s. 144—162). Men att därmed ingen skada skett och att den kortfattade framställningen i lexikonet vida bättre än Nordmans låter sig förena med den konstaterbara verkligheten kommer att påvisas i en specialutredning i Historisk tidskrift 1947, som även skall innehålla en del nya bidrag till fru Margaretas växlingsrika levnadshistoria. Där skall det också göras sannolikt, att de krigshandlingar i Tjust, som Margareta Dume i sitt testamente 1409 omtalar och vid vilka hennes »hjälpare» nedbrände Lofta kyrka, icke — såsom Hildebrand synes förmoda — böra hänföras till 1380-talets slut utan företogs

1397 (eller 1396); »hjälparna» voro tydligen vitalianer, av allt att döma utrustade från Gotland.

Någon detaljgranskning av volymens övriga innehåll kan här givetvis inte komma i fråga. Därtill skulle krävas speciell sakkunskap på alla de forskningsfält, som i biografierna beträdas. Säkert skulle det heller inte löna sig annat än i rena undantagsfall, så väl sammansatt som staben av medarbetare är.

Inalles mer än hundra fackmän och specialister ha som artikelförfattare varit verksamma vid redaktörens sida. För biografier över namnkunniga personer inom den forna östra rikshalvan ha framstående finländska historiker anlitats: professor Eric Anthoni, docenten Oscar Nikula (om J. Z. Duncker, en av hjältarna i finska kriget 1808—1809) och arkivarien John E. Roos. Holländaren Jacob van Dijck, Gustav II Adolfs ambassadör i Haag och en av staden Göteborgs fäder, har likaledes i en värdefull artikel skildrats av en landsman, doktor D. Hoek. Även en polsk medarbetare är att anteckna: greve R. Przewodziecki — vars bidrag är något för utförligt men ingalunda ointressant — har behandlat Simon Dörfflers verksamhet som Sveriges resident i Polen på Karl XI:s tid.

Eljest är det inhemska pennor, som tagits i bruk för levnadsteckningarna. Bland de oftast förekommande författarnamnen märkas professor Jan Eric Almquist (huvudsakligen rättshistoria), numera avlidne lektorn Gustaf Jacobson (ett tjugotal artiklar, mestadels om märkesmän i politik och krigföring på 1600- och 1700-talen men exempelvis även om Gustaf Drake »fribytaren på Östersjön», och om Otto Fredrik von Düring, Karl XII:s unge följeslagare under färderna från Turkiet), likaledes avlidne professorn Carl David Josephson (läkarehistoria), förste amanuensen i riksarkivet Åke Kromnow (handels- och brukshistoria), kaptenen A. Kugelberg (lantmilitärer), konteramiral G. Unger (sjömilitärer, bl. a. bröderna Dyrssen) och riksbibliotekarien Oscar Wieselgren (teaterhistoria). Några kyrkohistoriska artiklar ha författats av förste bibliotekarien Bror Olsson, professor Hilding Pleijel och professor Gunnar Westin, några musikhistoriska av professor Carl-Allan Moberg, och ett par biografier i litteraturhistoria, av vilka den ena på ett fängslande sätt skildrar Ernst Didericks bana, äro skrivna av fil. doktor Ruben G:son Berg. Konsthistorien representeras förnämligt av bl. a. förste antikvarien Tord O:son Nordberg genom artiklar om Simon och Jean de la Vallée och av docenten Nils G. Wollin, som skrivit om Louis Jean Desprez. Till ett helt annat gebit hänför sig professor Tore Lindmarks medryckande biografi över den berömda uppfinnaren Gustaf de Laval.

Ett litet antal levnadsteckningar ha på grund av den skildrades samhällsställning eller historiska betydelse fått sig tilldelat ett större utrymme än det genomsnittliga. Detta gäller t. ex. om drottning Desideria, om Goertz' medhjälpare Gerhard von Dernath och karolinen Carl Gustaf Dücker och om Georg Carl von Döbeln, som med rätta har blivit föremål för den största artikeln. Lektor Nils Forssells studie om Karl XIV Johans gemål är både till form och innehåll ett mästestycke i den biografiska miniatyrens konst. Även artiklarna om von Dernath (av överbibliotekarien Gunnar Carlquist) och om Dücker (av f. d. förste biblio-

tekarien Samuel E. Bring) höra till prydnaderna i lexikonet; bägge utmärka sig för grundlig forskning och väl avvägda omdömen. Döbelns säregna förmåga att släktled efter släktled, i själva verket oberoende av Runebergs diktning, fånga det historiska och psykologiska intresset gör sig påmint även vid läsningen av den åt honom ägnade biografien. Denna har tillkommit i samarbete mellan utgivaren och docenten Karl-Gustaf Hildebrand, varvid också den lundensiske historikern Sture M. Waller, som förbereder en doktorsavhandling i ämnet, förtjänstfullt medverkat. Resultatet har blivit gott, i stort sett ypperligt. Att på tretton sidor ge en inte bara exakt utan också någorlunda fyllig bild av Döbelns levnad och bedrifter och tillika åskådliggöra hans sällsamt egenartade, på en gång bisarra och realistiska kynne med dess spänning »mellan mörka själsdjup och skapande heroisk kraft» måste ha varit en mycket svår uppgift, som emellertid framgångsrikt har lösts. Även personkaraktistiken — det mest maktpåliggande — övertygar nästan alltigenom, och man finner där fina iakttagelser och briljanta formuleringar.

Det som på anmälarén vid genomläsningen av föreliggande volym har gjort det starkaste intrycket är dock varken denna eller någon annan artikel om en enskild persons liv och gärning. Det är i stället den historik över en hel släkt, Dickson, som — innefattande inte mindre än åtta sinsemellan oskiljaktiga biografier — från början till slut är lektor Wilhelm Carlgrens verk. Här finns allt, som kan vara ägnat att ge kvalitet och behag åt biografisk litteratur: den grundligaste genomarbetning av ett betydande om också delvis lakunariskt källmaterial, därjämte en suverän sakkunskap och en skicklighet i framställningssättet, som låter både de stora perspektiven och den karakteristiska detaljen komma helt till sin rätt, slutligen ett i sig själv färgrikt persongalleri. Med släkten Dicksons historia under 1800-talet sammanfaller till väsentlig del den dåtida norrländska trävaruhanteringen, av vilken just lektor Carlgren är vår främste kännare, och det är ingen tillfällighet, att de båda släktmedlemmar, James Dickson (1810—1873) och friherre Oscar Dickson (1823—1897), som efter varandra ledde den stora familjefirmans lukrativa verksamhet i Norrland, ha fått de allra mest fängslande biografierna. Den förres namn söker man förgäves i vanliga encyklopediska uppslagsböcker, men att denne »Norrlandsjames», släktbolagets förste egentlige representant i de nordsvenska urskogarna, var en industrialismens banbrytare och i all sin skrupelfria affärsmässighet en mycket märklig personlighet, därom ger Carlgrens väldokumenterade framställning klart besked. Att hans ansiktsuttryck hade »ett drag av anonymitet», svarande mot mannens i viss mån proteusartade skaplynne, styrkes av den till levnadsteckningen fogade porträttbilden.

Vid sidan av affärsbegåvningen — redan i 1800-talets mitt tillhörde familjefirmans samtliga delägare mångmillionärernas krets — var den sociala ansvarskänslan, bevisad också i ett stortartat mecenatskap, hos flera av dessa Dicksöner *la faculté maitresse*. En av de första målsmännen i släkten för denna filantropiska sinnesriktning var Charles Dickson, framstående läkare och kommunalman i fädernestaden Göteborg och under nära trettio år (1867—1895) ledamot av riksdagen. Även biografien om honom är högst intressant; möjligen kunde dock redogörelsen för

den stridbare liberale patriecierns riksdagspolitiska hållning ha haft något skarpare konturer.

För partiellt avhjälpande av den ofullständighet, som naturligt nog kommit att vidlåda anmälarens översikt över innehållet i lexikonets elfte band, skall nu till sist ytterligare ett antal biografier, lika välskrivna som sakligt värdefulla, omnämnas. Det blir blott ett flyktigt urval av artiklar, hänförliga till den politiska historiens område: om Charles de Mornay, Erik XIV:s medhjälpare och vän (av fil. doktor Ingvar Andersson), om den särskilt i Skånelandens 1600-talshistoria ryktbare diplomaten och ämbetsmannen Magnus Nilsson Durell (av fil. doktorn friherre Carl-Fredrik Palmstierna, på mödernet Durells ättling), om frihetstidspolitikerna von Düben: Joachim d. ä., Carl Wilhelm och Joachim d. y. (av docenten O. Jägerskiöld), om den från Armenien bördige Constantin D'Oshson, en av Sveriges dugligaste diplomater under Karl Johanstiden (av arkivarien Nils F. Holm m. fl.) och om utrikesministern, sedermera riksmarskalken Ludvig Douglas (av fil. doktor R. Essén).

När man lägger ifrån sig de fem häften, som tillsammans utgöra band 11 av Svenskt biografiskt lexikon, blandar sig emellertid glädjen över en högvärdig prestation med känslor av oro och bekymmer. Verkets nye redaktör har säkert många gånger i sitt oändligt krävande värv haft anledning att i likhet med Ranke besinna de hart när oöverstigliga svårigheter, som äro förbundna med en publikation av denna art. Även den som endast utifrån betraktar företaget måste säga sig, att dess fullföljande inte ens med en i sig själv oförsvärlig förslitning av dyrbar personlig kraft blir möjligt, såvida icke redigeringsarbetets ekonomiska underlag högst avsevärt stärkes och utbygges genom åtgärder från det allmännas sida. Redaktionsstaben måste väsentligt ökas och dess anställningsvillkor läggas på säkrare grund. För redigeringsens underlättande är det också oundgängligt, att artikelförfattarnas arvoden — hittills blott 10 kr. per sida, alldeles som för trettio år sedan — höjas till allra minst det dubbla. Det nuvarande författarhonoraret är helt enkelt skandalöst i sin knapphet, och lexikonets ledning måste i längden bli oförmögen att utanför redaktionen anskaffa kompetenta medarbetare, om inte arvoden kunna erbjudas, som i någon mån motsvara den möda (i många fall förenad med kostnader för arkivresor) en vetenskapligt tillfredsställande biografi kräver.

Av nu i gång varande publikationer på svenskt språk finns det knappast mer än en, som i fråga om nationell betydelse är jämförlig med Svenskt biografiskt lexikon. Det är Svenska Akademiens Ordbok, vars redaktion räknar ett betydande antal fast anställda, pensionsberättigade medlemmar och därefter förfogar över medel, tillräckliga för att anständigt honorera behövliga medarbetare och granskare utanför den egentliga redaktionspersonalen. Om vårt stora biografiska standardverk — eventuellt genom fastare anknytning till Vitterhetsakademien, med vilken det redan nu har viss organisatorisk förbindelse — kunde komma i åtnjutande av likartade, efter dess särskilda förhållanden lämpade villkor, skulle mycket vara vunnet för lexikonets framtid och för svensk humanistisk vetenskap i allmänhet. Det gäller ju här föga mindre än en general-

inventering av hela vår odling alltifrån den tid, då bärare av svensk kultur individuellt börja framskymta i hävden.

Man talar nu om kulturell upprustning i Sverige. En sådan är också å bane. Ingenting skulle vara ett bättre bevis på framsynthet i genomförandet av denna upprustning än om den utan förbehåll eller dröjsmål komme även nationalverket Svenskt biografiskt lexikon till godo.

Gottfrid Carlsson.

Bland svenska minnen i Rom.

Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet har till främsta uppgift att bevara sambandet mellan Sverige och svenskarna ute i världen. I verksamheten ingår även vakthållningen om minnena av svenskarnas insatser i främmande länder. Som ett uttryck härför har man att se tillkomsten av en skriftserie benämnd *Svenska spår i främmande länder*. Som första häfte har professor Axel Boëthius publicerat ett arbete *Bland svenska minnen i Rom* (Göteborg 1946, 91 s.).

Ämnet för Boëthius' skrift har tidigare lockat många forskare. Här behöver endast erinras om Carl Bildt, Vilhelm Lundström, Henrik Cornell och Tönnes Kleberg. Författarens utomordentliga litteraturhänvisningar ge i detta avseende gott besked. Boëthius torde emellertid vara den förste, som — låt vara i skissens form — tagit upp ämnet i hela dess vidd. Hans framställning formar sig till en långfärd genom seklerna med utgångspunkt i järnålderns anonyma forntidsförbindelser. Ett myller av detaljuppgifter undånskymmer aldrig de stora synpunkterna. Medeltidens nära och speciella relationer mellan Sverige och Rom avbrötos genom reformationen, men traditionen från den heliga Birgitta levde oavbruten kvar långt in på 1600-talet bevarad av trogna svenskar i försakingringen.

Med drottning Kristina kom ett återuppsving i förbindelserna, nära förbundet med den blomstring inom vetenskap, litteratur och konst i stormaktstidens Sverige, som representerades bl. a. av Erik Dahlberg och Nicodemus Tessin. 1700-talets förbindelser med företrädare som Sergel och C. A. Ehrensvärd fingo ett glansfullt uttryck i Gustav III:s italienska resa 1783—1784. Sergel betecknar inledningen till den period, som främst präglades av de konstnärliga förbindelserna med det tidigare 1800-talets Rom, den epok, som Eirik Hornborg skildrat i Roms tredje storhetstid (1941).

Stor vikt fäste Boëthius vid relationerna under senare hälften av 1800-talet och början av 1900-talet. Här kunna spåras rika konstnärliga impulser, samtidigt som de vetenskapliga förbindelserna intensifierades. I det arkeologiska och historiska utforskandet av Rom ha svenskarna spelat en ledande roll. Som ett monument över denna verksamhet står det 1926 inrättade Svenska institutet i Rom.

Boëthius' arbete, så rikt på värdefulla sakupplysningar, erbjuder ej minst den personhistoriskt intresserade en givande källa att ösa ur.

Bertil Broomé.

Biografisk kalenderlitteratur.

Efter en ytterligare utvidgning med omkring 650 biografier har *Vem är det? Svensk biografisk handbok*. (Sthlm, P. A. Norstedt & Söner, 1946) nu med 8,000 artiklar på 1,190 sidor i sin adertonde årgång för 1947 nått sitt hitintills största omfång. En av redaktionen till nästa årgång utlovad utjämning av artiklarnas omfång är välkommen men säkerligen svår att genomföra; ett område, där denna sovring lättast skulle medföra resultat och utrymmesvinst, är de bibliografiska notiserna (som torde vara i högsta bio-bibliografiska). Här råder ännu de mest skiftande förteckningssätt. Vissa författare redovisa sin produktion så samvetsgrant att icke en enda tidskriftsuppsats blir bortglömd, andra — i synnerhet naturvetenskapsmän — notera blott t. ex. »ett 30-tal avh. i kemi». En och annan författare, så t. ex. professor Anders Karitz, redovisa inte bara noggrant särtryck med märkliga upplagebeteckningar utan även hitintills otryckta verk. I en sådan punkt kunna också komparativa studier mellan olika årgångar vara av intresse.

Tryckningen har pågått mellan 10 september och 13 november, och redaktionen har påpassligt kunna införa åtskilliga förändringar. Under det att Tage Erlander sålunda står kvar som ecklesiastikminister, har Josef Weijne hunnit avlösa honom på denna post, när turen kommit till detta avsnitt. Om sålunda förändringar snabbt redovisats i detta uppslagsverk, så överträffar *Sveriges ridderskaps och adels kalender* som för 1947 utgår i sin sjuttionde årgång, i detta avseende alla pretentioner. Boken, som förelåg i bokhandeln i förra delen av december 1946, presenterar friherre Reinhold Rudbeck som överstekammarherre och hans efterträdare som tjänstgörande förste hovmarskalk friherre Carl-Reinhold von Essen. Dessa båda utnämningar skedde först den 31 december. I övrigt kan noteras att adliga åttan nr 78 har fått sitt namn Wernstedt ändrat till von Warnstedt, von Wernstedt. Härmed har den av redaktören för Genealogisk tidskrift Christopher von Warnstedt bekant även från upprörda riddarhusdebatter, förda intensiva kampen i varje fall på detta frontavsnitt letts till en framgång, vilken dock icke sträcker sig längre än att hans faderliga och genealogiskt-organisatoriska överhuvud, den kände läkaren professor Wilhelm Wernstedt, bevarar det hävdvunna namnskicket. Sin principiella anslutning till namnreformen har denne dock dokumenterat i en nyligen utgiven aktsamling.¹

I skarp motsats till dessa båda solida och beprövade uppslagsverk står publikationen *Vem är vem?*, som utkommit med en del för Stockholm (Sthlm, tr. Karlskrona, 1945, XVI, 1,044 s.) och en del för Svealand (Sthlm, tr. Örebro, 1947, 883 s.) med stadsbibliotekarien i Uppsala fil. lic. Paul Harnesk som huvudredaktör. Man får dock

¹ Handlingar i den Warnstedt-Wernstedtska namnfrågan. Sthlm 1947. 100 s.

genast ett starkt intryck av att verkets merkantila ledning haft ett nog så betydelsefullt inflytande på redigeringen. Artikelredigering och abonnentanskaffning ha ofta gått hand i hand, varför personurvalet ej sällan blivit rätt kuriöst; roande exempel ha framdragits i dagspressen. Vidare har man offrat den fasta mallen för bidragen för att i stället tillfredsställa de individuella önskemålen. Redan i de tryckta anvisningarna ställdes det öppet för vederbörande om man ville i artikeln nämna sina barn, redovisa sina dekorationer eller ej o. s. v. Resultatet behöver knappast påpekas.

Den kalendariska förteckningen av den ointroducerade adeln — en svår och ömtålig fråga — är löst på ett salomoniskt sätt av Johan Kleberg genom *Kalender över ointroducerad adels förening 1946* (Sthlm, tr. Uppsala 1945, 223 s.), som är utgiven på föreningens uppdrag.

För första gången efter kriget har hösten 1946 utkommit *Kungl. Utrikesdepartementets kalender 1946*, presslagd 1 juli detta år, och i fråga om redigeringsprinciperna anslutande sig till 1938 års upplaga, den senast föregående. Nyttillkommet är dock avsnittet »Sveriges lönade konsuler från 1815» (s. 223—235). Publikationen har som bekant inte blott sitt aktuella intresse utan även ett stort värde som personhistoriskt uppslagsverk med förteckningar och data över bl. a. svenska beskickningschefer från 1720 (s. 203—222) och avsnittet »Främmande makters beskickningar i Sverige» från 1726 (s. 236—255).

U. W.

Släkten Silfverstolpe och dess ursprung Hesselgren.

Mer än 60 år ha förflutit sedan Carl Silfverstolpe utgav det biografiska och bibliografiska arbetet *Några anteckningar om adliga ätten Silfverstolpe*. De rent genealogiska uppgifterna lämnades här mindre utrymme, och huvudintresset ägnades några av släktens mera framträdande medlemmar. När nu f. d. majoren friherre Fredrik Falkenberg, vars moder var född Silfverstolpe, efter fleråriga forskningar framlagt en monografi över *Släkten Silfverstolpe och dess ursprung Hesselgren från Dalsland* (Sthlm, Hj. Brolins boktryckeri AB, 1946, 229 s.), har det främst varit hans mål att utreda dessa släkters genealogier, även om han ägnat stor uppmärksamhet åt de enskilda släktmedlemmarnas levnadsöden.

Falkenberg har nedlagt stort arbete på att klarlägga släkten Hesselgrens—Silfverstolpes ursprung. Enligt en tradition, som ytterst återgår på uppgifter, vid 1700-talet mitt lämnade till Stiernman, skulle släkten, som ursprungligen hette Maskoll, härstamma från Skottland. I ett inledande kapitel uppvisar major Folke Wernstedt det grundlösa i denna tradition och fastslår, bl. a. med ledning av notiser i landskapshandlingar och domböcker, att Maskoll var en västgötsk bondesläkt, i vilken ej kunnat spåras något främmande in-

slag.¹ Denna uppfattning bekräftas genom de som särskilda delkapitel i släktboken ingående undersökningar, som verkstälts dels av fil. mag. Anne-Marie Lindahl om släktnamnet Mascoll i Skottland och England, dels av numera docenten Carl Ivar Stähle om namnet Mascolls svenska härledning. Falkenbergs egen framställning omfattar genealogier över släkterna Silfverstolpe och Hesselgren samt dessutom biografier över ett 30-tal av de mera markanta representanterna för förstnämnda släkt. Erkännansvärd är författarens strävan att för varje uppgift förebringa en samtida källa. Någon gång kunde han måhända ha ålagt sig större stringens i hänvisningarna. Förbryllande är t. ex. uppgiften s. 53 (i tabellen för Johan David Silfverstolpe) »Allt nedanstående från ett urklipp i en skriven rulla, KrA. biogr.» Den handling, som åsyftas, är synbarligen en i krigsarkivets Biograficasamling befintlig, egenhändigt undertecknad tjänsteförteckning för Silfverstolpe, daterad den 28 april 1830. Hänvisningen på s. 46—47 (i tabellen för Gabriel Silfverstolpe) till »dåtida tryckt rulla» kunde ha gjorts mera exakt.

Med stort intresse följer man Falkenberg i volymens sista avsnitt, där han i biografiens form söker ge liv och färg åt släktmedlemmarna. Ej minst värdefulla äro de mera personligt tecknade karakteristiker, som Falkenberg ägnat några bland dem, exempelvis sin morfader ecklesiastikministern och landshövdingen Fredrik Otto Silfverstolpe. Roande äro av Falkenberg återgivna porträtt, som Carl Silfverstolpe tecknat av de tre systrarna Julie, Ebba och Nelly Silfverstolpe, vilka tillsammans med sin broder Gustaf bebodde huset Nortullsgatan 15 B i Stockholm och där bildade en kvarleva från en längesedan svunnen tid.

Bertil Broomé.

En sörmlandsherrgård.

Sä m. Hedar, *Högsjögård. En sörmlandsherrgård och dess ägare*. Stockholm 1945 [1946] 343. (1) s.

Få trakter i vårt land torde ha varit föremål för så många skildringar inom konsten och litteraturen som Vingåkersbygden. Man kan i första hand tänka på konstnärerna Wallander, Sandberg och Reinhold Norstedt, i andra hand på N. Aug. Lundgren, som 1873 utgav »Beskrifning öfver Vestra Vingåkers socken», ett för sin tid mycket förtjänstfullt arbete. Vingåkersboken, utgiven av Vingåkers hembygdsförening, varav del 1 utkom 1945, bör även ihågkommas. Men med nu föreliggande arbete av arkivrådet Hedar har vi säkerligen fått det förnämligaste bidraget till denna litteratur.

Avsikten hade varit, att boken skulle utgivits 1936 till 300-årsminnet av järnbrukets anläggande, men av många orsaker kunde så ej ske. Säkert har denna försening varit till fördel för arbetet.

¹ Till den av Wernstedt hopbragta samlingen av domboksnotiser kan fogas en uppgift i protokoll från lagmansting i Åse härad 19 oktober 1601 angående Anders Maskoll d. ä.

Lundgren och hans efterföljare åberopa som äldsta ägare riksrådet Ulf Jansson Roos, efter vilken hölls arvskifte 1415. Nu är ägarlängden förd bakåt till riksrådet Svantepolk Knutsson omkring 1250—1310. De medeltida godsherrarna äro utförligt behandlade och vackra reproduktioner av deras sigill lämnas. Kommer så en skildring av ägare under 1500- och 1600-talen till 1667, då Claes Rålamb övertog gården, som sedan gick i arv i denna släkt till 1782. Den ofrälse grosshandlaren i Norrköping Christian Eberstein blev då bruksherre, och en ny tid begynte. Järnbruksrörelsen utvidgades och gynnades av goda konjunkturer.

Tack vare den stora brevsamling som finnes på Högsjögård har det varit möjligt för författaren att skildra herrgårdslivet i Vingåkersbygden på ett enastående sätt. Visserligen har F. U. Wrangel i sitt arbete »Herrgårdar och deras herrar» i sammandrag tryckt kamrer N. Aug. Lundgrens »Hågkomster» och däri särskilt berört livet på Säfstaholm under »blinde excellensen» greve Gustaf Trolle-Bondes tid (1838—1855), men brukspatronsmiljön, som haft så mycket att betyda för den svenska kulturen, kommer här i historisk belysning med dess förtjänster och svagheter.

Sedan possessionen innehafts av Ebersteins änka Hedvig Carolina Burén övergick den 1830 till grosshandlaren och brukspatronen Fredrik Ulrik von Aken och dennes maka Carolina Norstedt, vilkas ättlingar inom ätten von Mecklenburg ännu besitta densamma.

Skildringen slutar med järnbruksrörelsens nedläggande 1873. På grund av ändrade förhållanden inom bergsmannanäringen fanns då knappast längre något existensberättigande för ett järnbruk av denna typ.

En ovanligt fullständig källförteckning och ett förträffligt personregister avsluta den även typografiskt mycket förtjänstfulla boken, som gör såväl dess författare som dess tillskyndare, kammarherre F. von Mecklenburg, all heder.

G. I.

Gustav IV Adolf.

Sten Carlsson, *Gustaf IV Adolf. En biografi*. Sthlm, Wahlström & Widstrand, 1946. 367, (1) s., 15 pl.-bl., 1 släktavla.

Docenten Sten Carlsson har under de senaste åren dokumenterat sig som en framstående kännare av Gustav IV Adolf och hans tid. Efter tre mindre studier — en kritisk granskning av Hans Gabriel Wachtmeisters dagbok och Elof Tegnér's edition av denna 1889 (VSLÅ 1943), en kommenterad publikation av den av Carlsson framdragna journalen över Gustav IV Adolfs fängelsetid (denna tidskrift 1943) och en utredning rörande gardesregementenas degradering 1808 (HT 1943) — framlade författaren i slutet av 1944 vid Lunds universitet sin doktorsavhandling under titeln »Gustaf IV Adolfs fall. Krisen i riksstyrelsen, konspiratio-

nera och statsvälvningen (1807—1809)». ¹ Anmälaren har redan på annat ställe (HT 1945, s. 285—87) i korthet granskat detta betydande arbete och betygat sin uppskattning. För kännedomen om ett av de avgörande händelseförloppen i vår moderna historia är verket i flera punkter av banbrytande betydelse. Här må endast påpekas, att det även inrymmer ett material av stort personhistoriskt intresse. Särskilt kan nämnas den kritiska översikten av den samtida memoarlitteraturen, som förf. lämnar i sin inledning, samt kapitlet om konungen och hans rådgivare (s. 62—77).

Som en populär men rätt utförligt dokumenterad sammanfattning av sin syn på Gustav IV Adolf har Carlsson hösten 1946 publicerat ett större biografiskt arbete över konungen. Det centrala intresset måste ju för en regentbiografi som denna knyta sig till konungagärningen, vilken ju faller utom personhistorien i mera egentlig bemärkelse. Författaren har knappast på någon mera betydande punkt ansett sig böra rucka på den uppfattning, som han tidigare antytt eller utförligt framlagt rörande ansvarsfördelningen inför katastrofen 1809. I det avslutande kapitlet om konungens eftermäle syns dock förf. ha ytterligare fjärrat sig från den av främst Sam. Clason företrädde, ytterst positiva åskådningen rörande Gustav Adolf. I fråga om gardesregementenas degradering och dess förspel synes förf. fortfarande anse, att konungens beteende kan icke blott förklaras utan även försvaras; anmälaren är ännu av en avvikande mening. I detta sammanhang är emellertid episoden av periferiskt intresse. I den stora politiska utvecklingen hörde affären däremot till de betydelsefulla faktorerna; vid sidan av kungaparets långa utlandsresa hörde den säkerligen till de händelser, som satte de svåraste märkena efter sig i den inländska opinionen under den gustavianska tidens slutskede. Anmälaren känner sig ej övertygad av Carlssons förklaring, att kungens badensejour icke haft någon ogynnsam inverkan på folkstämningen (s. 137).

Största intresse tilldrar sig utan tvekan författarens skildring av f. d. konungens liv i landsflykten, ett ämne, som hitintills saknat en pålitlig och mera utförlig skildring. Även om man bortser från det rena kuriositetsintresset, så har detta skede sitt stora intresse som belysning av de psykiska förutsättningar, som stodo bakom den då redan avslutade konungagärningen. Carlsson har här haft tillgång till ett utmärkt fint och lättöverskådligt material, som finnes samlat i den av direktör J. Silfving med stor energi och forskarflit under åren 1917—23 sammanbragta Gustav IV Adolfs-samling, som sedan lång tid finnes deponerad i Riksarkivet. Genom en rad beklagliga misstag, som Carlsson på annat ställe i detta häfte utförligare förklarat, har författaren kommit att blanda samman direktör S. med dennes fader och så kommit att utfärda en dödförklaring, som var i så hög grad obefogad att Silfving i stället samtidigt med det här recenserade arbetet utgivit ett stort, värdefullt lokalhistoriskt verk, anmält på annan plats i detta häfte.

En annan källa skulle på flera punkter lämna nya bidrag av visserligen växlande värde till Gustav IV Adolfs historia före och närmast

¹ Lund 1944. XXXIV, 401 s.

efter avsättningen. Jag syftar här på de av Clason i Archives Nationales i Paris upptäckta resterna av konungens arkiv, i korthet redovisade i Historisk tidskrift 1911 (av Carlsson omnämnda s. 246). Anmälaren har, om också flyktigt, gått igenom denna samling och kunnat konstatera, att den troligen ger mer av intresse än man av Clasons framställning direkt kan sluta. I detta sammanhang skulle jag vilja opponera mot Carlssons förmodan (s. 232), att Napoleon icke hyste något intresse för den kringirrande, avsatte monarken; i annat sammanhang hoppas jag kunna visa, att kejsarens polis på sin herres order med betydande intresse följde Gustav Adolfs görande och låtande, även efter det att han avlägsnats från tronen. De händelser, som ligga bakom det clasonska arkivfyndet, tyda ju också i viss mån härpå.

Carlssons skildring av den landsflyktige konungens liv är av grundläggande biografiskt värde. Härtill kommer att hela arbetet i sin helhet erbjuder en verkligt fängslande läsning.

Ett ord bör även ägnas arbetets påkostade illustrering med ett 30-tal planschsidor. Det har på senare tid blivit alltmer vanligt, att de stora förlagen för större verk hålla speciella s. k. »bildredaktörer». Fråga torde vara om icke vederbörande författare ofta själv skulle göra ett bättre arbete. I detta fall är bl. a. bildernas placering påfallande. Vid s. 32 få vi Per Kraffts porträtt av den unge kronprisen 1791 och vid s. 225 ett annat av samme konstnär av 1785. Man befinner sig här inne i skildringen av landsflykten men får till yttermera visso på samma blad bilder av Gustav III och Sofia Magdalena. Dessemellan har illustratören hunnit med ett konterfej av den landsflyktige monarken 1811 — i kapitlet om den tyska resan 1804—05. Modernt bokhantverk borde ha hunnit bort från sådana värdelösa inslag som fantasibilderna av arresteringsscenen den 13 mars (s. 144), och de återgivna utländska karikatyrerna av den svenske konungen säga i djupare mening bra mycket mindre än de inhemska satiriska teckningar, som äro bevarade i legio — huru missvisande dessa senare än i andra avseenden kunna vara. I bokens slut får man det intrycket, att bildredaktören tröttnat; här bara öser han in med tyska och schweiziska stadsbilder av växlande data — sammanlagt 18 st. Ett par ha f. ö. placerats in på år 1806, där de nu ge en dyster för-
aning om huvudpersonens stundande tragiska öde.

U. W.

Det gamla Eksjö.

J. Silfving, *Eksjö socken och stad under medeltiden och vasatiden*. Eksjö (tr. Sthlm) 1946. 362 s., 1 faks.bl., 1 kart.bl., 1 pl. bl., 2 bih.

J. Silfving har i sitt stora och värdefulla verk om Eksjö socken och stad under medeltiden och vasatiden givit ett gott prov på vad ett livligt topografiskt-historiskt intresse, inriktat främst på fastställande av ägarelängder, kan åstadkomma till belysning av en hel bygds historia. Författaren har haft till sitt förfogande ett tyd-

ligen väl bevarat släkt- och gårdsarkiv från gården Upphörda inom Eksjö socken — det är att beklaga, att han icke lämnar en systematisk översikt över dess innehåll. Sin framställning av gårdens historia fullföljer Silfving fram till våra dagar och går sålunda här vida utöver den tidsram, som bokens titel anger. Gården ägdes under medeltiden av släkten Grip men gick senare genom Sidonia Grips gifte med Johan Casimir Lewenhaupt år 1616 över i denna släkts besittning. Med Lewenhauptarna på Kasimirsborg i Tjust och Kasby i Uppland var gårdens historia sedan förknippad till år 1816, då åborna tillätos friköpa hemmanet från frälseräntan. Årftlig åborätt hade de då innehaft ända sedan 1697. Sedan 1500-talets sista decennium hade samma släkt brukat gården, om också arvsföljden ofta förmedlats av spinnsidan. Tendenser till uppdelning mellan släktmedlemmarna i allt mindre brukningsdelar ha omväxlat med tendenser till större koncentration. Stommen till den tabellariskt uppdelade redogörelsen för Upphördasläkten har författaren från 1630-talet kunnat sammanställa ur Eksjö sockens kyrkoarkiv. Det största intresset i denna del av boken anknyter sig emellertid till de utdrag ur en bevarad brevsvit från frälseränteinnehavarna till åborna, som meddelas ur gårdsarkivet. I synnerhet under 1600-talets senare del och 1700-talets början rådde mellan de båda parterna ett patriarkaliskt förtroendeförhållande. De driftiga upphördabönderna Sven Månsson och hans son Per Svensson tjänstgjorde såsom den grevliga familjens »rättare» och uppbördsmän över dess gods i denna del av Småland och i Västergötland och uppträdde överhuvud såsom dess ombud i trakten. De avtryckta breven lämna en god inblick i de bekymmer, som avkastningens överstyrande ständigt vållade. Rättegångshandlingar och syneinstrument komplettera bilden.

Den omständigheten, att Upphörda en gång tillhört Gripsläkten, är utgångspunkten för författarens ytterligare studier, som utvidgats till att omfatta hela socknens ägoförhållanden under äldre tid. Han har nämligen sökt utröna, huruvida gården förvärvats redan av Bo Jonsson. Något bevis för detta har han visserligen ej lyckats finna, men undersökningen ger vid handen, att Bo Jonsson ägt ett flertal gårdar inom socknen, som sedan gått i arv inom hans ätt. Uppgifter om detta släktgårdskomplex, liksom åtskilliga andra inom socknen, ha samlats med stor kringssynthet ur såväl tryckta som otryckta medeltida diplom och därefter konsekvent sammanställts med de förhållanden, som framträda i senare jordeböcker och i vasatidens skilda kamerala längder. Bland mer bemärkta jordägare inom socknen under tidig medeltid kunna nämnas Tyrgils Knutsson (lejon) och Karl Ulfs-son (sparre) till Tofta. Vid medeltidens slut voro socknens hemman såsom framgår av författarens översikt (s. 115) i stor utsträckning utskiftade på kyrkor, kloster och adelssläkter. Någon mer bemärkt sätesgård har dock ej funnits i socknen. Gårdarna styrdes från utsocknes belägna huvudgårdar. Det är helt naturligt, att arvsföljden varit av stor vikt för författaren, då han gjort dessa gårdsundersökningar, och i särskilda exkurser sammanställas vissa iakttagelser beträffande

några medeltida släkters genealogi, som gå mer på sidan om författarens egentliga ämne. Det gäller här särskilt släkterna Ryning och Bååt, Aspenäsätten och den ena släkten Lejonansikte.

Lika grundligt som beträffande socknen går författaren igenom källorna till Eksjö stads historia ända sedan 1406, då borgare i staden första gången nämnas. Det framgår icke klart av framställningen, var det äldsta Eksjö legat — en fråga varom tidigare skilda meningar yppats. Däremot uppvisas tydligt, att staden som år 1568 i grund härjades av danskarna, återuppbyggdes på socknens gamla prästgårdsmark. Samhällets obetydlighet illustreras genom avtryckta skattelängder. Gustav Vasa dekreterade 1544 rentav, att staden skulle nedläggas. Efter denne konungs tid synes dock en viss uppryckning ha inträtt. Författarens häpnad över att ännu längderna över 1571 års Älvsborgs lösen ge bilden av en »på boskapsskötsel levande stadsbefolkning» (s. 165), är måhända motiverad från nutida ståndpunkt. Mot bakgrunden av vad man vet om samtida stadsväsen, är detta emellertid icke det ringaste förvånansvärt. I detalj belyses tillkomsten av Johan III:s stora jorddonation till staden år 1586. Man fäster sig särskilt vid det för tiden karakteristiska tillvägagångssättet vid denna. Först ett par år efter det donationen var gjord, förvissade sig konungen om äganderätten till ett par av de donerade gårdarna genom att byta till sig dem från den adlige innehavaren.

Silfving är icke fackhistoriker. Hans framställning är icke den energiske problemställarens, än mindre dock den ytlige popularisatorns. Hans förtjänst ligger främst på den flitiga källforsknings område. Han återger i stor utsträckning in extenso de aktstycken och källställen han funnit. Såsom han deklarerar i förordet, avser han att härigenom ge framtida forskare material till »en ännu bättre historik». Det är givet, att boken i detta hänseende fyller sin funktion. Såsom en jämförelse med de meddelade fotografiska reproduktionerna — av vilka en del äro läsbara — avslöjar, hade dock kontrollen av de återgivna texterna kunnat göras avsevärt bättre. Som exempel väljer jag citatet ur Margareta Grips bok å s. 89 f.:

»Vphorredhe är en god gård. liger enstakad, hafwer jnte fiske men t[e]r han liger ther liger tre torppeder som her vnder står skriffved. ett gild fjske j en göl benemd golorp...» Vidare räntade gården bl. a. »fornött — i huar frth år».

Såvitt man kan se av reproduktionen å s. 90 torde den rätta läsningen vara (med modern interpunktion):

»... jnte fiske, vten tett han leger sjg til. Ter liger tre torppe der til, som her vnder står skriffved, ett ljted fjske j en göl, benemd golorp...» och »fornött — i huart sette år».

En sådan egendomlighet som det å s. 115—18 flera gånger återkommande förnamnet Boenn (i st. för Joenn) hade också lätt kunnat utmönstras.

Ett utförligt personregister förhöjer bokens användbarhet.

Folke Slemán.

Stockholms jernkramhandlare.

År 1935 utgav Folke Wernstedt på uppdrag av Stockholms jernkramhandlares förening ett arbete med titeln »Järnkrämare i Stockholm 1651—1890. Historiska och biografiska anteckningar» (se PHT 1935, s. 155 f.). En direkt fortsättning på detta utgör minnesskriften *Stockholms jernkramhandlares förening 1890—1915. Historiska och biografiska anteckningar* av Folke Wernstedt (Sthlm 1945. X, 364 s.). Sambandet med det förstnämnda arbetet markeras särskilt av att minnesskriften innehåller bl. a. ett ur personhistorisk synpunkt mycket värdefullt person- och firmaregister till båda arbetena.

Boken behandlar Stockholms jernkramhandlares förenings bildande 1890, första verksamhetsår 1890—1907 och konsolidering 1907—1915. Det ur personhistorisk synpunkt viktigaste partiet är här, likasom i det föregående arbetet, avdelningen »Biografiska anteckningar» (s. 179—300). Personhistoriskt värde äga dock även andra avsnitt i boken, särskilt »1890-talets järnkramhandlare» och »Minnen från järnbodar och handelsliv». Sistnämnda avsnitt har sammanställts av bl. a. framträdande medlemmar av jernkramhandlareföreningen.

Minnesskriften, som erhållit en påkostad topografisk utstyrsel, illustreras av bl. a. porträtt av föreningsmedlemmar och tidstypiska fotografier av järnaffärer, interiörer och exteriörer, i det Stockholm, som varit.

A. Kw

Karl Asplunds minnen

Memoarförfattandet plägar tillhöra ålderdomen, ett förhållande, som många gånger varit till föga båtnad för memoarernas sanningshalt och vittnesgillhet. Med så mycket större glädje hälsar man därför en självbiografi, tillkommen under författarens mannaår. De minneskåserier, som Karl Asplund samlat under den välfunna titeln *Livets smultronställen* (Sthlm 1946. 194 s.) komma otvivelaktigt att räknas till vår klassiska memoarlitteratur. Härfor borgar författarens eleganta penna och spiritualitet lika mycket som det gedigna innehållet. Man kan ej undgå att fångslas av Asplunds omväxlingsrika levnad. Vad författaren berättar har i många hänseenden redan fått en historisk patina.

Sina första barnaår tillbragte Asplund vid Björsunds färja i Jäders socken i Södermanland, där fadern-lotspojken slagit sig ner som handlande. År 1899 flyttade familjen till Nyköping. Åt livet där — inom och utanför läroverket — ägnar författaren några underhållande kapitel, men man återfinner en nästan än större kärlek till ämnet i skildringen av sommarvärlden i Oxelösunds skärgård. Det är en levande tradition om lotsarnas verksamhet i helg och söcken som bland mycket annat här kommer till uttryck.

Från Nyköping gick vägen till Uppsala, där Asplund med entusiasm under Johnny Roösvals inspirerande ledning ägnade sig åt konsthistorisk forskning, och till en början enkannerligen åt kyrkoinventeringsarbetet. Intressanta inblickar lämnas i det akademiska livet, och speciellt passera rader av mer eller mindre kända sörmålningar i Uppsala revy. Med några skisser från London för länge sedan avslutar Asplund sin minneskavalkad.

Bertil Broomé

Ny biografisk serie.

I den nyligen startade serien Svenska akademins minnesteckningar föreligga nu två volymer. *Bo Bergman* har publicerat sin biografi över *Olof Ulrik Torsslow* (Sthlm 1945, (2), 185 s., 6 pl.-bl.), ett arbete av stort teater- och kulturhistoriskt intresse. Som andra nummer har följt *Martin Lamm*, *Gunno Dahlstierna*. *En levnadsteckning* (Sthlm 1946, 146 s., 1 pl.-bl.). Dahlstierna presenteras här ej blott som den svenska litterära barockens främste representant; man får även en rad nya drag i hans biografi, såväl från hans enskilda liv som från hans verksamhet som praktiskt arbetande kartograf och ämbetsman i Sverige och i Svenska Pommern.

Det är icke minst ur personhistorisk synvinkel i hög grad tacknämligt att de minnesteckningar, som publiceras i akademins handlingar — spridda i en starkt begränsad upplaga — på detta sätt kunna på en större allmänhet. I dessa biografiska arbeten framläggas i den förnämliga litterära framställningskonsten numera resultaten av ofta mycket vittomspännande forskningar.

Festskrift för Anton Blanck.

Studier tillägnade Anton Blanck den 29 december 1946. Uppsala 1946. XII, 373, (1) s., 4 pl.-bl.

I den stora festskrift, som av vänner och lärjungar överlämnades till Anton Blanck vid hans 65-årsdag och därmed sammanfallande avskedstagande från professuren i litteraturhistoria med poetik vid Uppsala universitet ingå även litteraturhistoriska undersökningar med klart biografiskt intresse. Johan Nordström publicerar en uppsats om bröderna Johannes och Olaus Magni i Spaniens lärda litteratur, Erik Hörnström belyser J. O. Wallins litterära och personliga utvecklingsgång 1908—21; Elsa Norberg, Eskil Källström, Elof Ehnmark, Göte Jansson samt först och främst Carl Santesson lämna nya bidrag till Tegnérforskningen. Vidare märkas studier av Arne Lidén om Selma Lagerlöf och av Gunnar Tideström om Birger Sjöberg samt en uppsats om Verner von Heidenstam av Gunnar Svanfeldt. Den sistnämnde har också redigerat festskriften, som ingår som nr 30 bland Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet.

Lennart Ribbing.

Överste Olof Ribbing har i ett mindre arbete, *Lennart Ribbing. En minneskrift till 100-årsdagen av hans födelse 1847* ¹/₂ 1947 (Sthlm 1947. 83, (2) s.) tecknat sin faders, den kände skolmannens, biografi, främst med stöd av dennes efterlämnade anteckningar. Ett omfattande brevmaterial synes också föreligga men har icke kunnat utnyttjas inom denna knappa ram. Till levnadsetckningen (s. 7—63) sluter sig en rad uttalanden och minnesanteckningar om Lennart Ribbing, författade av fjorton av hans släktingar, kolleger och elever, vilka tillsammans ge en god och mångskiftande bild av hans imponerande personlighet.

Svenska män och kvinnor.

Vid sidan av det stora biografiska nationalverket, vars senast fullbordade tionde band anmäles på annan plats i detta häfte, har under de senaste åren växt fram ett biografiskt uppslagsverk av mera begränsad omfattning, nämligen *Svenska män och kvinnor*, som under 1946 utkommit med sitt tredje band och därmed redan omspanner uppslagsorden A—H (1. A—B. Sthlm 1942. 530 s., 9 opag.; 2. C—F. Sthlm 1944. 650, 9 opag.; 3. G—H. Sthlm 1946. 625, 12 opag.) Det beräknas vara fullbordat inom en nära framtid och skall då omfatta sex band. I långt högre grad än Svenskt biografiskt lexikon kan det sålunda vinna spridning i vida kretsar och det kommer snart att fylla den påtagliga luckan i vår personhistoriska uppslagslitteratur, som varit en allvarlig svårighet då Herman Hofbergs Svenskt biografiskt handlexikon (1. uppl. 1873—76; 2. uppl. 1906) nu sedan lång tid är klart föråldrat. Svenska män och kvinnor kan i viss mån betraktas som en arvtagare till detta arbete men höjer sig över detta såväl kvalitativt som kvantitativt högst avsevärt. Det är knappast nödvändigt att här närmare betona karaktärsskillnaden mellan de båda biografiska uppslagsverk, som sålunda nu äro under utgivning. Under det att det stora arbetet representerar ett kontinuerligt vetenskapligt forskningsarbete på det personhistoriska området av högsta valör, har det mindre både i fråga om personurvalet och artiklarnas avfattning ett klart populärt syfte. Med lexikonet har utförts ett betydande pionjärarbete, som spelat en stor roll för Svenska män och kvinnor icke blott för de första bokstäverna utan också principiellt vägledande för hela verket. Under det att det förstnämnda trots sina begränsade ekonomiska och personella resurser blivit något av en forskningscentral för svensk personhistoria, har det senare med en stor medarbetarstab och betydande tekniska resurser kunnat driva sitt arbete i en helt annan takt. Under det att Lexikonet aldrig kommer att kunna klara sin finansiering utan betydande tillskott av allmänna medel, kommer säkerligen det populära verket så småningom att visa sig som en god förlagsspekulation. Här bör emellertid betonas att det sistnämnda fyller alla rimliga krav på vetenskaplig precision och vårdad framställning, och att det, när det

rätt snart föreligger i fullbordat skick, kommer bli ett verkligt gott stöd för icke blott de historiska forskningsgrenarna utan för allt det arbete, som kräver persondokumentation — historisk eller aktuell.

Biografiskt lexikon upptog t. o. m. sitt nionde band såväl bortgångna som levande personer; numera ha de sistnämnda uteslutits. Svenska män och kvinnor följer de första bandens princip, vilket naturligtvis har både fördelar och nackdelar. Till de senare hör att den slutgiltiga avfattningen antingen blir av skäligen urvattnat Vem är det-typ eller — och det är värre — framträder med karaktäristiker och omdömen, som stundom ha en något subjektiv prägel. Betecknande nog underställa i dessa fall biografierna sina respektive föremål.

De båda första banden ha som huvudredaktör den 1944 bortgångne skalden Nils Bohman under det att den tidigare redaktionssekreteraren, fil. mag. Torsten Dahl, står i spetsen för den medarbetarstab, som genomfört det tredje bandet. Redan från början hade verket till sig knutit riksbibliotekarien Oscar Wieselgren och vid hans sida märker man fr. o. m. tredje bandet det biografiska nationalverkets redaktör.

Bland de många medarbetarna är det särskilt framhålla några. Förnämliga äro Ingemar Wizelius' svenska författarporträtt, lektor Wilhelm Carlgrens biografier över främst 1800-talspolitici innehålla skickliga och givande sammanfattningar (t. ex. J. A. Gripenstedt).

Den förste och senaste statsmannen under Nya tiden ha båda funnit verkligt utmärkta skildringar av framstående vetenskapsmän; Ivan Svalenius har skrivit om Gustav Vasa och Herbert Tingsten om Per Albin Hansson.

Riktigt torde vara den redaktionella principen att förskjuta verkets tyngdpunkt framåt i tiden. Hur mycket starkare representationen är för senare tid rent kvantitativt sett framgår av de siffror, som avsluta denna anmälan. Man kan inte heller undgå att notera en — f. ö. helt naturlig — kvalitativ förbättring från det första till det tredje bandet. I sin helhet utgöra de nu föreliggande banden icke blott ett personhistoriskt uppslagsverk av stort värde utan också — genom att artiklarna kunnat göras fylligare än i gängse encyklopedier — en oftast verkligt roande läsning.

Illustrationsmaterialet är rikligt och väl valt, de bibliografiska notiserna knapphändiga men oftast korrekta.

En statistisk genomgång av artiklarna i de nu föreliggande banden visar tydligen den starka orienteringen mot modern tid. Av sammanlagt 5.141 artiklar gälla drygt 61 % personer bortgångna 1900-1945 eller ännu levande under det att blott 164 män och kvinnor, som slutat sin levnad före 1600 blivit biograferade. Att 1.115 personer med namn på H men blott 523 på A kommit med kan tydas som en utvidgning av verksamhetsområdet.

U. W.

Tidskrifter och årsböcker.

Bonniers litterära magasin 1946: Walter A. Berendsohn, Ur Strindbergs brev; Arne Häggqvist, Verklighetsbakgrunden till Selma Lagerlöfs »Jerusalem»; Elsa Norberg, Esaias Tegnér i närbild.

Fataburen 1946: A. Baeckström, Emil Sjögren, Heidenstam och Strindberg. Med anledning av några nyförvärv till Nordiska museets arkiv.

Genealogisk tidskrift 1946: Christopher von Warnstedt, Det elgenstiernska ättartavleverket. Randanmärkningar beträffande redaktörens insats. Oscar Övden, Olofshyttefolket. En småländsk bondgård och dess ägare under 200 år.

Göteborgs högskolas årsskrift 1945: Frans Michael Franzén, Till min biografi. Självbiografiska anteckningar 1772—1824. Med kommentar utgivna av Gösta Lundström.

Historisk tidskrift 1946: N. Ahnlund, Drottning Helena och Vreta kloster; dens., Ur Helmer Keys dagboksanteckningar 1918; E. Abrahamson, Karl XI:s almanacka 1684.

Karolinska förbundets årsbok 1946: A. Munthe, Ett stycke karolinsk vardag. Ur Henrik Henriksson Horns dagboksanteckningar från sverigesbesöket januari 1684—juli 1685.

Lychnos 1944—45: Rudolf Elander, Erik XIV:s astrologiska anteckningar om sturemorden; Sten Lindroth, Adam Afzelius. En linnean i England och Sierra Leone; Johan Nordström, Från Magnus Huss' medicinska studieresa 1837—1838. Ur otryckta anteckningar och brev.

Med hammare och jackla 1946: G. Nordin, Erik Ruuth. Ett kort avsnitt ur hans liv. — Årsboken innehåller även ett fullständigt författarregister för årg. 1—15 (1928—46).

Nordisk tidskrift 1946: E. Olsoni, Runeberg och Tegnér som varandras kritiker.

Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen 1946: Nils Gobom, David Nehrman-Ehrenstråles bibliotek och manuskript i Linköpings stifts- och landsbibliotek; Arne Holmberg, Bergianska biblioteket i Kungl. Vetenskapsakademiens ägo; Sten Lindroth, En bokförteckning från 1636. Nils Stiernflychts bibliotek; C. G. U. Schéffer, Det äldsta svenska bokägaremärket¹.

Ord och Bild 1946: J. Kulling, Gustaf Cederström och Karl XII; Stina Ridderstad, Gustaf Ribbing. Samlare och tänkare; H. Gullberg, Vild-Hussen (Magnus Huss) och Döda falllets uppkomst; B. Lesch, Från kungamördare till skandinavist. En utvecklingslinje i C. F. Ehrens-värd-Gyllembourgs liv efter landsförvisningen.

Rig 1945: Martin Olsson, Två dagböcker. Från Jean Erik Rehns

¹ (Nils Grengisleson [Hammerstaätten]. Denne var ej, såsom förf. uppger, »konungens råd 1396» — jfr ST, 2: 2, s. 662 — knappast heller 1397 — jfr ST, 2: 2, s. 560 — då han omtalas bland rikets råd och män. Som riksråd är han där- emot belagd 18 okt. 1432 [Lindblom, akter rörande ärkebiskopsvalet 1432, s. 44] samt 4 april 1435 och 22 jan. 1436 — Se Privilegier . . . för Sveriger städer, 1, utg. av N. Herlitz, s. 74 och 76 f.). — Not av B. H—d.

utrikes resa (1755—1756) och från Johan Tobias Sergels första italienska resa (1767—1779).

Rig 1946: Mårten Liljegren, Kring Hans Jakob Kristler.

Sammlaren 1945: B. Risberg, Vad gav Wallin impulsen till hans dikt »Hemsjukan»; O. Holmberg, Några notiser om Stagnélius; G. Lindeberg, Leonard Fredrik Rääf som litteraturkritiker under sin kandidatid; Hj. Lundgren, Brev från Johan Henrik Lidén och Jac. Axelsson Lindblom; N. Palmberg, Om Lidners studietid i Lund.

Sammlaren 1946: Göte Jansson, Tegnér's första riksdag; Herman Schück, Gudmund Jöran Adlerbeths litterära ställning; Elsa Norberg, Geijers Karl XII-dikter i belysning av hans historiska föreläsningar 1817.

Scandia 1946: Jerker Rosén, Rutger v. Aschebergs ämbetsberättelse 1693; Sven A. Nilsson, Johan Adler Salvius.

Svensk tidskrift 1946: Lolo Krusius-Ahrenberg, J. J. Nordström och hans två fädernesland. Glimtar ur brevväxlingen med vänner i Finland; C.-G. Thomasson, Den siste riksdrotsen (Carl Axel Wachtmeister). Några synpunkter i anslutning till en aktuell historisk diskussion; L. Thanner, Biskoparnas betänkande om Erik XIV 1569.

Svenska akademien's handlingar 1945: Birger Ekeberg, Inträdestal [över Birger Wedberg] i Svenska akademien den 20 december 1945; Martin Lamm, Minne av Gunno Eurelius-Dahlstierna; Torgny Höjer, Brev till Bernhard von Beskow från Jonas Magnus Stjernstolpe 1821—1830 och Johan David Valerius 1821—1852.

Svenska exlibrisföreningens årsbok 1946: C. G. U. Scheffer, Kort handledning i sköldemärkens identifiering.

Svenska Linnésällskapets årsskrift 1946: R. Ehrström, Minnesanteckningar om Linné av kapellanen i Kronoby (Österbotten, Finland) Anders Ehrström.

Tiden 1945: Elfred Kumm, Vem var Per Albins farfars far? Ett bidrag till politikens sociologi; Arne Björnberg, Generationsväxlingen i politiken.

Tiden 1946: Rickard Lindström, Arthur Engbergs gärning; Gottfrid Björklund, En arbetarskald. Några blad om Sigvald Götssons livsöde och identitet.

Uppsala universitets årsskrift 1946: A. B. Carlsson, Uppsalas universitets matrikel. 17 (1792—1800); H. Cnattingius, Johannes Rudbeckius och hans europeiska bakgrund. En kyrkorättshistorisk studie.

Vetenskapsakademiens årsbok 1946: Einar Key, John Wilhelm Berg; Per Geijer, Per Johan Holmquist.

Blekingeboken 1945: Karl Jakob Nilsson, Folkuppfostraren; — folkliovsskildraren 1844—1926; Fredrik Neumeyer, Chapmans grav.

Blekingeboken 1946: R. Odencrantz, Göholm och dess ägare [general-amiralen Johan Puke, distriktsläkaren Johan Ludvig Kruse m. fl.].

Från Gästrikland 1945—1946: H. Beskow, En gustaviansk byggmästare släkt i Gävle (Pousette).

Från stad och bygd i Medelpad 1945: A. Enqvist, Skrämmen från Sundsvall; L. Stackell, Några minnen från det gamla Svartvik [förvaltare L. Stackell, konsulerna John Ekström och C. J. Lampert, general Lars Tingsten, frih. Oscar Dickson].

Från stad och bygd i Medelpad 1946: Arvid Enqvist, Medelpads landskapssigill; Rick. Gothe, Peder Månsson (Helsing), underlagman i Medelpad och Sundsvalls förste borgmästare.

Föreningen Gamla Halmstads årsbok 1945: John Stockenberg, Några minnen av Gottfrid Holm och Axel Lagergren; Fredrik Vetterlund, Minnesbilder av 1870-talets Halmstad; B. W. Bengtsson, Bokbindaremästare G. I. Thelander. Minnen om honom och hans verkstad; Fredrik Ström, När jag första gången såg Halmstad; K. E. Karlsjö, Några anteckningar om Halmstads lotsar och historik över lotsplatsen.

Göinge hembygdsförenings årsbok 1945: N. Jönsson, Hovpredikant Gustaf Nordström. Glimtar ur livet i en göingesocken för 100 år sedan; N. S. Norling, När Per Nymansson och Viktor Lennstrand disputerade om religionen.

Hyllén-Cavalliusföreningen. Årsbok 1945: P. Wilstadius. Den äldsta separata växjöbeskrivningen (Petrus Nilsson Acander).

Jämten 1946: Bertil Hasselberg, Janus Sigvardi och hans ättlingar; Gustaf Thalin, Vaplans järnbruk [bruksägarna C. F. Forssell och Johan Oskar Pira].

Jämtlands biblioteks årsskrift 1946: C. B. E. Hasselberg, Två svenska medicinares utlandsresa 1797—99 (Martin Ludvig och Gustaf Magnus Wenner).

Kronobergsboken. Hyllén-Cavalliusföreningens årsbok 1946: Vilhelm Moberg, Författaren och hans hembygd; P. G. Vejde, Tegnér och Växjö; Th. Cronqvist, Biskop Ch. I. Heurlin och skolväsendet i Växjö stift.

Kulturen 1945: William Karlson, Carl Wilhelm Stenebergs korgmakeriverkstad i Lund.

Kulturen 1946: William Karlson, Thomanderska huset [i Lund; biskop J. H. Thomander].

Malmö fornminnesförenings årsskrift 1946: G. Axel-Nilsson, När Bellman blev knutsbroder i Malmö; H. Tarstad, J. B. Westenius och tidningen »Framåt» i Malmö. En erinran inför ett 75-årsjubileum.

Uppland 1945: William Karlsson, Agneta Horn och Björklinge kyrka; Erik Floderus, Excellensen på Lydinge. En gustaviansk hovman i uppländsk herrgårdsmiljö [riksmarskalken greve Claes Fleming].

Sörmlandsbygden 1945: Åke Meyerson, Gustav II Adolfsminnen i änkedrottning Maria Eleonoras förvar på Nyköpings slott; Matts Rying, Skenäs och [Johan Gabriel] Oxenstierna; Knut Bonde, Herrgårdsliv vid sekelskiftet.

Sörmlandsbygden 1946: Arvid Berghman, Kommunernas vapenbilder; John Bernström, En hundraårig eskilstunafirma, J. O. Öberg & son [Joseph Oscar Öberg och Jacob Albert Öberg].

Värendbygder 1945: Paul Wilstadius, Växjöskolares från Norra Allbo åren 1651—1819, 2.

PERSONREGISTER.

- Adlerbeth, Gudmund Jöran, frih., skald, statsråd, 109.
- Adlerheim, Eva Christina, g. m. G. Silfverström, 53 f.
- (Arosell), Peter, sekreterare, 53.
- Afzelius, Adam, botanist, professor, 108.
- Aken, Fredrik Ulrik von, bruksägare, 99.
- Arosell, se Adlerheim.
- Aspelin, Johan Reinhold, köpman, 69.
- Bellman, Carl Michael, skald, 110.
- Berg, Hedvig, g. m. Pehr Falck, 89.
- Beskow, Bernhard von, frih., författare, hovmarskalk.
- Bex, Abraham, bokhållare, 19.
- Björnson, Björnstjerne, författare, 43.
- Bonde, Carl, bruksägare, 19.
- Botin, Anders af, kammarråd, historiker, 62 f.
- Bremer, Fredrika, författarinna, 41.
- Bröms, se Lilliestråle.
- Burén, Hedvig Carolina, g. m. C. Eberstein, 99.
- Bååt, ätt, 103.
- Böker, Olof, advokatfiskal, 53.
- Cabiljau, Abraham, holländsk köpman, 21.
- Cederström, Gustaf, frih., konstnär, 108.
- Chapman, Fredrik Henrik af, viceamiral, 109.
- Creutz, Gustaf Filip, greve, skald, kanslipresident, 27 ff.
- Cronhielm af Flosta, Carl Detlof, greve, generalmajor, 80.
- Dahlgren, Erik Wilhelm, riksbibliotekarie, 22.
- Dahlstierna, Gunno, skald, 105.
- de Besche, Altea, g. m. J. Silfverström, 51.
- de Besche, Georg, bruksägare, 51.
- Georg, d. y., bruksägare, 51.
- De Geer, Louis, d. ä., 19 f.
- de la Chapelle, Beata Charlotta, g. m. C. U. Leijonmarck, 60.
- Carl Adam, löjtnant, 60.
- De la Gardie, Johan Pontusson, frih., riksråd, 19.
- De Vylder, Maria, g. m. S. Ribbing, 41 ff.
- Dickson, Oscar, frih., industriman, 109.
- Ditten, Thor von, envoyé, 92.
- Dume, Margareta, g. m. Bo Jonsson Grip, 92 f.
- Durees, Christina, g. m. Anders Rooth, 58.
- Döbeln, Georg Carl von, frih., generallöjtnant, 93 f.
- Eberstein, Christian, grosshandlare, 99.
- Ehrström, Anders, präst, 109.
- Ekström, John, konsul, industriman, 109.
- Erik XIV, konung, 108, 109.
- Engberg, Arthur, politiker, landshövding, 109.
- Falck, Margareta Fredrika, 89.
- Pehr, grosshandlare, 89.
- Fehman, Petter, bankorevisor, 52.
- Fleming, Claes, greve, riksmarskalk, 110.
- Franzén, Frans Michael, skald, biskop, 108.
- Fröding, Hugo, överstelöjtnant, 21.
- Fuhrubom, Carolina Dorothea, f. Berger, 89.
- Galle, Peder, underskrivare, 21 ff.
- Geete (Tranevardus), Erik, häradshövding, 87.
- Geringius, Laurentius, stadhållare, 87.
- Grip, ätt, 102.
- Grip, Sidonia, g. m. J. K. Lewenhaupt, 102.
- Gripenstedt, Johan August, frih., finansminister, 107.
- (gumsehuvud), Gustaf Karlsson, riddare, riksråd, 10 ff.
- Karl Ormsson, riksråd, 11.
- Gustav I, konung, 107.
- Gustav IV Adolf, konung, 99 ff.
- Gyllenstierna, Karin Eriksdotter, 8.
- Hansson, Per Albin, statsminister, 107.
- Heidenstam, Verner von, författare, 105.
- Hesselgren, släkt, 97 f.
- Heurlin, Christofer Isak, biskop, 110.
- Holmquist, Per Johan, professor, geolog, 109.
- Horn, Henrik Henriksson, frih., generalguvernör, 108.
- Huss, Magnus, 108.
- Hyllengren, Johan, notarie i kammarkollegiet, 54.
- Kammecker, Eleonora, g. m. P. Z. Ahlman, 89.
- Karl XII, konung, 108.
- Karl Gilliusson, 85.
- Kayser, Diderik de, bokhållare, 19.
- Kellgren, Johan Henrik, författare, 89.
- Key, Helmer, tidningsman, 108.
- Kierman, Gustaf, grosshandlare, 53.
- Kleen, Katharina, 17.
- Kristler, Hans Jakob, 109.
- Krok, Elisabeth, g. m. Lars Wadenstierna, 63.
- Kruse, Johan Ludvig, läkare, 109.
- Lagerlöf, Selma, författarinna, 105, 108.
- Leijonmarck, Carl Ulrik, vice president, 50 f., 59 ff.
- Sven Johan, sekreterare, 59.

Lejonansikte, frälsesläkt, 103.	Ribbing, släkt, 40 f.	Tranæus, Johan, hovrätts-råd, 62.
Lewenhaupt, ätt, 102.	— Lennart, skolman, 106.	Tranevardus, se Geete.
— Johan Kasimir, greve, guvernör, 102.	— Lännart, professor, 41.	Trello, Jakob, petarderare, 21.
Lilliesträle (Bröms), J. W., advokatfiskal, 54.	— Seved, professor, 40 ff.	Trolle, ätt, 8 ff.
Lundahl, Nils, fil. dr, 46.	Risberg, Nils, borgmästare, 89.	— Erik Arvidsson, riksråd, 8 ff.
Maria Eleonora, drottning, 110.	Roosval, Johnny, professor, konsthistoriker, 105.	Trolle-Bonde, Gustaf, greve, 99.
Maskoll, släkt, 98.	Roth, Anders, kamrerare, 58 f.	Trolle-Wachtmeister, Carl Axel, greve, riksdrots, 109.
— Anders, d. ä., 99.	Rudbeckius, Johannes, bis-kop, 109.	— Hans Gabriel, greve, 99.
Mecklenburg, von, ätt, 99.	Runeberg, Johan Ludvig, skald, 108.	
Mörner, Birger, greve, för-fattare, 44.	Ryning, släkt, 103.	
Napoleon I, fransk kejsare, 101.	Samson, Henrik, 85.	Wadensteen, se Wadenstier-na.
Nilsson, Christina, sänger-ska, 43.	Scharp, Johan Henrik, gross-handlare, 89.	Wadenstierna (Wadensteen), Lars, assessor, 63.
Nordenskjöld, ätt, 26 f.	Sergel, Johan Tobias, bild-huggare, 109.	— Lars Erik, statssekrete-rare, 63 f.
— Adolf Gustaf, överste, 26.	Sersanders, Andries, hol-ländsk officer, 21.	— Thomas, protonotarie, 63.
— Anders, major, 27.	Silfverstolpe, ätt, 97 f.	Valerius, Johan David, skald, 109.
— August, bergshauptman, 26.	— Fredrik Otto, lands-hövding, 98.	Wallin, Johan Olof, skald, ärkebiskop, 105.
— Carl Fredrik, kommi-sionssekreterare, skrift-ställare, 25 ff.	Silfverström, Georg, kam-marråd, 50 ff.	Vasaborg, Gustaf Gustafs-son af, greve, 21.
— Carl Fredrik, överste, 27.	— Johan, kammarråd, 51.	Warnstedt, ätt, 97.
Norstedt, Carolina, g. m. F. U. von Aken, 99.	Sjöberg, Birger, författare, 105.	Wechter, Stina Magdalena, 89.
— Reinhold, konstnär, 98.	Slots, Margareta, 21 ff.	Wedberg, Birger, justitie-råd, 67 ff, 109.
Nordström, Gustaf, hov-predikant, 110.	Stagnelius, Erik Johan, skald, 109.	Wenner, Gustaf Magnus, läkare, 110.
— Johan Jakob, riksarki-varie, 109.	Stiernflycht, Nils, 108.	— Martin Ludvig, läkare, 110.
	Stjernstolpe, Jonas Magnus, skald, 109.	Wernstedt, ätt, 97.
	Strindberg, August, förfat-tare, 108.	
Oxenstierna, Johan Gabriel, greve, riksmarskalk, skald, 110.	Tegnér, Esaias, skald, bis-kop, 105, 108.	Zotræus, Andreas, 83, 85 ff.
	Tersmeden, ätt, 14 ff.	
Palmcrantz, Catharina Elisa-beth, g. m. C. A. de la Chapelle, 60.	Thelander, G. I., bokbindar-mästare, 110.	Öberg, Jacob Albert, fabri-kör, 110.
Pousette, släkt, 109.	Thomander, Johan Henrik, biskop, 110.	— Joseph Oscar, fabrikör, 110.
Puke, Johan, genera lamiral, 109.	Tingsten, Lars, general, 109.	Örnhielm, Claudius Arvids-son (Arrhenius), riks-historiograf, universitets-bibliotekarie, 64.
	Torsslow, Olof Ulrik, skåde-spelare, 105.	
Ranke, Leopold von, tysk historiker, 90.	(Tott), Ingeborg Filipspot-ter, 8 ff.	

Personhistoriska samfundet sammanträdde 1946 till årsmöte i Gyldene Fre-den den 29 maj. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet och återvaldes: Riksarkivarien Bertil Boëthius (ordf.), docent Uno Willers (sekreterare och redaktör), direktör Einar Lagrelius (skattmästare), kammarrherre Jacques Arfwedson, fil. lic. Bertil Broomé, docent Bengt Hildebrand, fil. lic. Åke Kromnow, överste Olof Ribbing och professor Sven Tunberg. Sekreteraren höll ett anförande i anslutning till Samfundets 70-års-jubileum, varefter docent Sten Carlsson, Lund, talade över ämnet »Gustav IV Adolf i landsflykten». Sammanträdet slöts med gemensam supé.

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

FYRTIOFJÄRDE ÅRGÅNGEN

1946

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

UNO WILLERS

STOCKHOLM 1947

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

453544

UTGIVEN MED STATSUNDERSTÖD.

I N N E H Å L L.

	Sid
Två oäkta medeltidsbrev från Jämtland. Personmaterialet som provningsgrund. Av <i>Nils Ahnlund</i>	1—7
Trollarnes silverkar. En heraldisk kommentar. Av <i>Harald Fleetwood</i>	8—13
Släkten Tersmedens ursprung. Av <i>L. M. Bååth</i>	14—20
Greve Gustaf Gustafssons af Vasaborg mor och dråpet på Peder Galle. Av <i>Uno Willers</i>	21—24
Carl Fredrik Nordenskjölds teckning av berömda svenskar 1784. Ett kapitel ur den svenska utlandspropagandans historia. Av <i>Olof von Feilitzen</i>	25—39
Professor Seved Ribbing. Till hundraårsminnet. Av <i>Bengt Hildebrand</i>	40—49
Georg Silfverström och Carl Ulrik Leijonmarck och deras samlingar i Kammarkollegiet. Av <i>Åke Kromnow</i>	50—66
Birger Wedberg in memoriam. Av <i>Nils Ahnlund</i>	67—70
Birger Wedbergs tryckta skrifter. Bibliografisk översikt. Av <i>Uno Willers</i>	71—79
Meddelanden	80
Fråga	80
Kring häradsdomaren. En diskussion (<i>Sture Petré, J.- E. Almquist</i>)	81—88
Beriktigande. Av <i>Sten Carlsson</i>	88
Recensioner och meddelanden	89—110
Det biografiska nationalverket. Av <i>Gottfrid Carlsson</i>	89—95
Bland svenska minnen i Rom. Av <i>Bertil Broomé</i>	95
Biografisk kalenderlitteratur. Av <i>U. W.</i>	96—97
Släkten Silfverstolpe och dess ursprung Hesselgren. Av <i>Bertil Broomé</i>	97—98
En sörmlandsherrgård. Av <i>G. I.</i>	98—99
Gustav IV Adolf. Av <i>U. W.</i>	99—101
Det gamla Eksjö. Av <i>Folke Sleman</i>	101—103
Stockholms jernkramhandlare. Av <i>Å. Kw</i>	104
Karl Asplunds minnen. Av <i>Bertil Broomé</i>	104—105
Smärre recensioner	105—106
Svenska män och kvinnor. Av <i>U. W.</i>	106—107
Tidskrifter och årsböcker	108—110
Personregister	111—112

Illustrationer.

Detaljer av »Trollarnes silverkar»	10, 11
Professor Seved Ribbing (1845—1921)	45
Justitierådet Birger Wedberg (1870—1945)	66

I avdelningen Meddelanden och recensioner behandlade skrifter.

ASPLUND, K., Livets smultronställen	104
BERGMAN, B., Olof Ulrik Torsslow	105
BOËTHIUS, A., Bland svenska minnen i Rom	95
CARLSSON, S., Gardesregementenas degradering	99
» , Gustaf IV Adolf	99
» , Gustaf IV Adolfs fall	99
» , Hans Gabriel Wachtmeisters dagbok 1807—1809	99
FALKENBERG, F., Släkten Silfverstolpe och dess ursprung Hesselgren från Dalsland	97
HEDAR, S., Högsjögård	98
Kalender över Ointroducerad adels förening 1946	97
LAMM, M., Gunno Dahlstierna	105
RIBBING, O., Lennart Ribbing. En minnesskrift	106
SILFVING, J., Eksjö socken och stad under medeltiden och vasatiden	101
Studier tillägnade Anton Blanck den 29 december 1946	105
Svenska män och kvinnor	106
Svenskt biografiskt lexikon	88
Utrikesdepartementets kalender 1946	97
Vem är det? 1947	96
Vem är vem?	96
WERNSTEDT, F., Stockholms jernkramhandlares förening 1890—1915	104

Av ekonomiska och tekniska skäl har recensionsavdelningen för denna årgång fått lov att begränsas.

Medlemsavgiften i Personhistoriska Samfundet är kr. 10:— pr år + 50 öre för porto och uttages såsom postförskott för Personhistorisk Tidskrift. Önskan om inträde anmäles till Samfundets sekreterare, docenten Uno Willers, Nobelbiblioteket, Börshuset, Stockholm 2. Bokhandelspris för löpande årgång är kr. 12:50.